

ყოველკვირეული საზოგადოებრივი, სამეცნიერო და სალიტ. გაზეთი

№ 10

27 ივლისი 1908 წ.

ფასი 10 კ.

შინაარსი: რა არის ჩვენ შორის სადავო? (ნაციონალურ პროგრამის შესახებ).—ღია წერილი „ჩვენი კვლევა“—რედაქციას, გრ. ურ.—სხვა და სხვა ამბები ჩვენსა და რუსეთში.—ოსმალეთი.—სპარსეთი.—ეოტა რამ ქართულ მხატვრულ ლიტერატურაზე, ლევ. შატრავაძის.—მეგობრებს (ლექსი), ცხელი.—ღვინის (მითხრება) ან. ერისთავ-ხოშტიანი.—სოფელში (ლექსი). დარიახი.—პროვინცია.—ბურის ამბები, არანის.—მუშათა შორის.—ხალხისადმი გულშემატიკობა თუ კუპის საკითხი, მ.—ბანცხალება.

დოქტორი ივ. გომარეთელი ჩამოვიდა ღ შეუდგა ჩვეულებრივად ავანტიურების მიღებას.

რა არის ჩვენ შორის სადავო?

(ნაციონალურ პროგრამის შესახებ).

აქვე ვებეჭადთ ამხ. გრ. ურ.—ძის ღია წერილს, რომლითაც იგი ცდილობს ნათლას განსაზღვროს ჩვენ შორის არსებული უთანხმოება ნაციონალურ საკითხში. საკითხი მიგვაჩნია ამხანაგის წერილს წინ წაუშმდღეაროთ ეს მითხრელნი განმარტება.

თქმა არ უნდა, რომ მთელი ჩვენი უთანხმოება ერთიანად სხვის პრაქტიკულ სფეროში. თეორეტიკულით კი ჩვენ ყველანი ერთსა და იმავე ნიდავზე ვღვგვართ, ერთსა და იმავე მსოფლ-შედეგობას ვღიარებთ. კერძოთ, რაც შეეხება ნაციის თეორიას, უნდა შევნიშნოთ, რომ ამ თეორიას რაც უნდა დიდი მნიშვნელობა ჰქონდეს ნაციონალურ პროგრამისათვის, მინც აუკარა—ყოველი უთანხმოება თუ აზრთა სხვა-და-სხვაობა ამ თეორიის მხრივ უეჭველად არა ნიშნავს აზრთა სხვა-და-სხვაობას ნაციონალურ პროგრამის მხრივ. ასე მაგ. კაუცკი არ თანხმება ოტო ბაუერისაგან წამოყენებულ თეორიას

ნაციის შესახებ, მარა იგი სრულს თანაგრძობით ეგებება მისგან (ოტო ბაუერისაგან) არჩეულ ნაციონალურ პროგრამას. იგივე კაუცკი, როგორც იცით, აღიარებს, რომ ნაციები აღრე თუ გვიან უნდა გაიღეს-ნენ ერთმანეთში და ბოლოს მიიღება კაცობრიობამ უნდა შეადგინოს ერთად ერთი ნაციაო; მაგრამ კაუცკი იმავე ნაწარმოებში, სადაც, იგი ამ შეხედულებას გამოსთქვამს, სხვათა შორის სწერს, რომ ყოველი პოლიტიკა, რომელსაც კი მიზნით ექნებოდა ამა თუ იმ ნაციის სიცოცხლის მოსწრაფება, რომ „ყოველი პოლიტიკა ნაციის საწინააღმდეგო პროლეტარიატის მხრივ იქნებოდა თვით-მკვლელობა“-ო (Нац. наш. вр. 48). ნაციის ესა თუ ის მომავალი შედგე უნდა იყოს ძალა დღუტანებელ, თავისუფლ განვითარებისა.

სოციალისტი არ შეიძლება არ იყოს მომხრე ნაციის დამოუკიდებლობის და თავისუფლებისა, რადგან სოციალიზმი აუცილებლად იგულისხმებს ამ დამოუკიდებლობასა და თავისუფლებას. მაგრამ ერთი პრინციპების აღიარება და მეორე ამ პრინციპების ცხოვრებაში გატარება.

დღეს ყოველგვარი ეროვნული მხავგრელობა—ისე როგორც ადამიანისაგან ადამიანის მხავგრელობაც—აუცილებლად შეკავშირებულია კაპიტალიზმის არსებობას-

თან. ეს უკანასკნელი პირველის წარმომავალი უტყუარი მიზეზი. ამიტომაც ვიდრე არსებობს ვატიკანიზმი, ჩვენ არ შეგვიძლიან დაარსებულნი და სრულიად უზრუნველყოფილი ვიყუდოთ ნაციების დამოუკიდებლობისა და თავისუფლად განვითარების შიდა. დახ, ჩვენ ყველანი თანახმანი ვართ, „რომ ნაციონალური კითხვის საბოლოო გადაწყვეტა, მისი სრულიად გაქრობა — დასამარება შეუძლია მხოლოდ სოციალიზმს“. ეს, რასაკვირველია, იმას არ ნიშნავს, ვითომ ჩვენ მთელი საკითხის გადაწყვეტას სოციალიზმის ეპოქას უტოვებდეთ. პირიქით, თვით სოციალიზმის განხორციელების ინტერესები გადაჭრით გვიკარნახებენ, რომ ნაციონალურ საკითხს განსაზღვრული გადაწყვეტა მიეცეთ თვით კაპიტალისტურ პირობებშივე. ჩვენ ყველანი თანახმანი ვართ, რომ საჭიროა დღესვე მიღებულ იქნას პრაქტიკული ზომები ერის თვით-არსებობის დასაცავად, ერის თავისუფლად განვითარების დასარტყლოთ.

მაგრამ ერთი რომელიმე დებულების განცხადება და მერამ ამ დებულების ცხვრებაში ვატარება.

აშ. გრ. ურ. აცხადებს, რომ იგინი, ე. ი. ყველა „ცენტრალისტა“ ამხანაგები პრინციპიალურათ მომხრე არიან ერების დამოუკიდებლობისა, მომხრე არიან ავტონომიისა, და იქვე დასძენს: „მაგრამ ეს ზოგადი სალი შეხედულება, ადგილის და დროის მიხედვით, ხშირათ შეუწყნარებელი ხდება“. რადგან ამ „ზოგადი შეხედულების“ განხორციელება შეიძლება ზოგჯერ ეწინააღმდეგებოდეს ზედ უშლიდეს პოლიტიკური ტის სოლიდარობას, მის კლასობრივ თვით-შეგნება-თვით ცნობიერებასა“ ეს ვიცოდით რომ; ბერე იყო და ამიტომაც ეწერდით ეზხელ პრესის მიმოხილვაში: „ჩვენში მართლაც არიან ს.-დემოკრატები, რომლებიც ფიქრობენ, ვითომ რუსეთის „მთლიანობა“, ე. ი. განაზიარა ქვეყნების ავტონომიის უარყოფა ხელს უწყობდეს მუშათა სოლიდარობას. მაგრამ არიან სხვები, რომლებიც ენერგიულათ უარყოფენ ასეთ შეხედულებას“.

ეს „სხვები“, ცხადია თქვენა ხართო“, — გვეკითხება აშ. გრ. ურ. — დახ, ეს „სხვები“ ჩვენა ვართ, ხოლო „მთლიანობის“ დამცველნი თქვენა ხართ, „ცენტრალისტები“. და მერე — კითხულობს იგივე ამხანაგი — „განა ჩვენ წინააღმდეგი ვართ პოლ.ზის, ფინლანდიის ავტონომიის? რასაკვირველია, ჩვენ აზრათ არ მოგვსილია ასეთი ბრალი დავეცედა თქვენთვის — მიუხედავათ იმისა, რომ არიან ზოგიერთი ნაკლებათ შეგნებული ს.-დემოკრატები, რომელნიც თვით ფინლანდიისა და პოლონეთის ავტონომიას იღებენ; როგორც ერთგვარ „მუწხარე აქტივობას“. ამათი აზრით, რომ შესაძლებელი იქნებოდეს და მთელ იმპერიაში, ან მთელ ქვეყნიერობაზეც ამოვარდებოდეს ყოველივე პოლიტიკური მიჯნები (სეთი მიჯნა ავტონომიაც) ნაციათა შორის, ყველანი და ყველაფერი ერთნაირათ დამეჭმებდებარებოდა; ერთ ცენტრალურ პარლამენტს, აი სწორეთ მაშინ განმტკიცდებოდა უმაღლეს წერტილამდე ყველა ნაციების მუშათა კლას-

ის სოლიდარობაო. ნამდვილათ კი — გინ არ იცის, რომ აღნიშნულ ფანტასტიურ მდგომარეობის განხორციელება დამლუბველი იქნებოდა ყველა ნაციათა მუშა ხალხის საქმისა, რადგან დასახლებული ცენტრალიზაცია უარყოფა იმ დემოკრატისმისა, რომელიც მიუცილებელი გზა და ხილი სოციალიზმისაქენ.

მაგრამ, ვიმეორებთ, კეთი, მეტი რომ არა ვსთქვამთ, უცნაური შეხედულება მხოლოდ ზოგიერთებს ეკუთვნის და ზოგიერთებისათვის კი მთელ პარტიას, ცხადია, ვერ გავხდით პასუხისმგებლათ. ამხანაგ „ცენტრალისტებს“ ჩვენ იმასაც კი არა ვდებთ ბრალათ, რომ ისინი ზოგიერთ შემთხვევაში წინააღმდეგი არიან ავტონომიისა. ამიტომ აშ. გრ. ურ. ამათ იმოწმებს მარქსსა და ენგელსს. აქვე შეგნაწნოთ, რომ მარქსი „მუდამ“ კი არ იყო სლავიანთა მცირე ნაციების მისწრაფებათა წინააღმდეგი, არამედ მხოლოდ გასულ საუკუნის შუა ხანებში. ისიც, იგი უარყოფდა და აღმოვითებთ იხსენიებდა ამ ნაციათა მხოლოდ რეაქციონერ მისწრაფებათ. მართალია მარქსი უნდობლათ უყურებდა — და მას არც კი სწამდა თვით ამ ავსტრიელ სლავიანთა პატარა ერების ნაციონალურ არსებობის შესაძლებლობა; მარა მაშინ ვარგებოდა იყო ისეთი, რომ თვით გენოის ადამიანი შეცდომაში უნდა ჩავარდნილიყო (ამბობენ მხოლოდ რომის პაპია შეუმცდარიო) და „ყველაფერი, რასაც იგი (მარქსი) ამაზე მაშინ (1848 და 1849 წ.წ.) სწერდა, ეხლა მოკლებულია საფუძველს და უკვე ჩაბარდა ისტორიას“ (კაუტსკი). მაგრამ, ვიმეორებთ, მარქსის დამოწმება აქ ზედ-მეტია, რადგან ზოგიერთ შემთხვევაში შეიძლება ჩვენ თვითონ ვიყუდოთ ავტონომიის წინააღმდეგი. ავტონომია არ არის ერთგულ საკითხის პანაცეა; ყოველგან და ყოველთვის უებარი მალაოა. ზოგიერთ შემთხვევაში, შეიძლება საუკეთესო იყოს სრული განცალკევება და სრულიათ დამოუკიდებელ ანუ ნეიტრალურ ნაციონალურ სახელმწიფოს შექმნა. ყველაფერი ეს, რა თქმა უნდა, დამოკიდებულია დროსა და ადგილის პირობებზე. ამხანაგ „ცენტრალისტებს“ ჩვენ სწორეთ იმას ვდებთ ბრალათ, რომ იგინი ავტონომიის უარყოფენ ძალიან კონკრეტულ შემთხვევაში; იგინი დღეს, ჩვენი ქვეყნისთვის უარყოფენ ავტონომიას და ამის ნაცვლათ აყენებენ „კეკასიის საოლქო თვითმარეგლობას“. აი აქ არის ჩვენი სადაო და საქამათა სოფანი.

ის დადგენილება, რომელიც ამ „საოლქო თვითმარეგლობას“ შეიცავს, მთელ ნაციონალურ პროგრამას ახურდავებს ორიოდ ფრაზაზე, როგორც არის ადგილობრივ ერების ხმაზება ადგილობრივ დაწესებულებებში და უფლება სამშობლო ენაზე განათლების მიღებისა. ჩვენის დროა რწმენით „ამთი კავკასიის საოლქო თვითმარეგლობა“ არავითარ ნაციონალურ საკითხის არავითარ გადაჭრას არ წარმოადგენს. პირ იქით, იგი საქმეს კიდევ უფრო ართულებს და აუარსებს. ეს დადგენილება ნაციონალური საკითხის გადაწყვეტება და მხარის აქცევაა.

მარქსისტი უწინარეს ყოვლისა მოქმედების ადამიანი და არა პრინციპების კილობანი. ვისაც უნდა ნაციონალურ საკითხში დაუახლოვდეს მარქსსა და დაშორდეს ოპორტუნისტებს, „უგოდოვცებს“ და საერთოთ ბურჟუაზიის იდეოლოგებს, მან კარგათ უნდა შეიგნოს და განითავისწინოს საერთაშორისო პროლეტარიატის ვაიმთავისუფლებელი ბრძოლის ინტერესები, ამ ინტერესების თვალთა ხედვის წერტილიდან უნდა შეიმუშაოს სათანადო ნაციონალური პროგრამა და ამ პროგრამის თანახმით იმოქმედოს.

ნაცვლათ „საოლქო თვითმართველობისა“, რომელიც იგულისხმებს მხოლოდ ფაქტ ადმინისტრაციულ თვითმართველობას, ჩვენ ვთხოვლობთ ავტონომიის რომელიც იგულისხმებს განსაზღვრულ პოლიტიკურ თვითმართველობას. დიახ, ჩვენ ვლიარებთ „კავკასიის ავტონომიის საკითხებსა“. აქვე უნდა შევნიშნათ, რომ სიტყვა „კავკასია“ არ არის სისწორით განსაზღვრული ტერიტორიის მიხედვით; ამასთანავე, დღეს-დღეობით, შეუძლებელია ითქვას, თუ კავკასიის ტერიტორიის რამოდენა ნაწილს შემოველება ავტონომიური სარტყელი. ცხადია, რომ პირველ ხანებში ეს იქნება ამიერ-კავკასია. შესაძლებელია, რასაკვირველია, რომ შემდგომში ამ ავტონომიურ მმართველობაში შემოვიდნენ სხვა ნაწილებიც, მაგ. აღდესტრის მეორე ნაწილი და თერჯის ოლქი. ხოლო ავტონომიური მოძრაობაში მსგავსის როლი კი, ცხადია, ნაკირები ექნება საქართველოს.

საკითხი კავკასიისა თუ ამიერ-კავკასიის რუსეთის სახელმწიფოსთან დამოკიდებულების შესახებ არის მხოლოდ ერთი პუნქტი ჩვენ შორის არსებულ დავა-უთანხმოებაში. ჩვენ ვიჭიკობთ, რომ ამ პუნქტშიც ეხლა შევდარებით მაღე და ადვილათ შევთანხმდებით. ამის საბუთს, სხვათა შორის, გადავლევს ვაზ. „სოცოების სარკეში“ (№ 10) დაბეჭდილი მეთაური წერილი (ამ წლის 3 მაისის თარიღით). ამ წერილს ამხ. „ცენტრალისტები“-ს მხრიდან არავითარი პროტესტი, ან წინააღმდეგობა არ გამოუწყვევია, და ეს მიუხედავათ იმისა, რომ ამ წერილში უკვე გადაჭრით ვადალაზხულია ადმინისტრაციულ თვითმართველობის საზღვრები და თვალსაჩინო ნაბაჯია ვადიდგული ავტონომიისაკენ; ამიერ-კავკასიის სეიშ მინიჭებული აქვს—მართალია, გაუმედავათ და მოკრძალებით, მარა მაინც მინიჭებული აქვს—საკანონმდებლო ფუნქციები, რითაც სეიში ჰკარგავს მუნიციპალურ ხსიათს და ემშავსება ადგილობრივ პარლამენტს. ასე რომ, მაღე ჩვენ შორის საკამათო დარჩება მხოლოდთა ავტონომიის კომპეტენცია. აქაც რომ არ დავივიანებს შეთანხმება, ამას გვაფიქრებინებს იგივე წერილი, რომელიც ჩვენ ასეთ ავანსებს ვადალევს: „მომილება ეს კომპეტენცია დროთა განმავლობაში გაფართოვდეს, ეს დამოკიდებული იქნება ამიერ-კავკასიის ჩამორჩენილ ერთა კულტურულათ ამაღლებასზე“...

მეორე მთავარი პუნქტი ჩვენი დავა-უთანხმოებისა არის საკითხი იმის შესახებ, თუ როგორი ურთიერთობა

—დამოკიდებულება უნდა იქმნას დაწესებული კავკასიაში მსოვრებს ნაციათა შორის. ამხ. „ცენტრალისტები“ უარჰყოფენ ამთ ნაციონალურ-კულტურულ ავტონომიის და კმაყოფილებიან ამ ნაციების საერთო თვითმართველობით. ჩვენ კი ამას ენერგულით ვეწინააღმდეგებთ და ვითხოვთ, რომ აქ მსოვრები თვითეული ნაცია — თანახმთ თავის სურვილისა, რასაკვირველია—საკუთრივ თვითონვე ჰმართავდეს და განაგებდეს ყველა თავის ნაციონალურ-კულტურულ საქმეებს. აქედან თავის თვით გამომდინარეობს ასეთი დასკვნა: ნაცია, რომელსაც არ მოეპოვება ერთიანი ტერიტორია, არამედ ვაფანტურია მიუღებდათ შეადგენს ერთ ნაციონალურ ერთეულს, რომლის ყველა ნაციონალურ-კულტურულ საქმეების შესახებ კანონმდებელია მისი საკუთარი ნაციონალური საბჭო; ხოლო ის ნაცია, რომელსაც სხენებული ტერიტორია მოეპოვება (მაგ. ქართველობა), შეადგენს ცალკე თვითმმართველ კანტონს, ერთ ნაციონალურ-ტერიტორიალურ ერთეულს.

ამ რიგათ, ამიერ-კავკასია უნდა იყოს ავტონომიური ნაწილი რუსეთის სახელმწიფოსი და აქ, ამ ავტონომიურ ნაწილში, ბინადარი ნაციები საკუთრივ თვითვე უნდა იყვენ თავის ნაციონალურ-კულტურულ საქმეების ბატონ-პატრონი. ასეთია მოკლეთ სიტყმა ჩვენი ნაციონალურ პროგრამისა.

დასასრულ, ერთი შენიშვნა: ამხ. გრ. ჯერ, თავის ღია წერილს იწყებს იმით, რომ აღნიშნავს: „ამ ვარემოებამ—ე. ი. „ჩვენი კვლის“ გამოსვლამ—ჩვენი ფედერალისტები მეტათ ვაახარა. ისინი ვატაცებით ვაიხახიან: „ჩვენმა კრიტიკამ ნაყოფი ვამოლო, ურწმუნო თომანი დააჯერა, ს.დემოკრატების ჯავშნიანი ხომალდი შევემტერიეთ და სხ.“ ამხანაგი დასძენს, რომ იგი ამას არ აძლევს მნიშვნელობას, რომ მან ეს ვაიხახა „ისე, სხვათა შორის“; მაგრამ, ნამდვილათ კი, სოც.დემოკრატების დღისხიენებას თუ მოწყენილობას დიდ მნიშვნელობას აწერენ ზოგიერთი ამხანაგები. სოც.დემოკრატებისაგან და სხვა ნაციონალისტებისაგან ამ ორგანოს პირმცინარეთ შევებდრა, სამწუხაროთ, ბევრი ამხანაგისათვის სასკანდალო აღმოჩნდა. ამ ამხანაგებს ავიწყლებათ, რომ ნაციონალისტებისაგან მოძღველი „კოპლიმენტები“ ნამდვილათ მოშამული ისრებია, ჩვენსკენ ნატყარცინ... რა თქმა უნდა, ყოველი ბანაკი ცდილობს მოწინააღმდეგეთა პარტიაში ვაწინილი უთანხმოება თავის სასარგებლოთ გამოიყენოს. ეს აუცილებელი მეწენ მხარეა ყოველივე უთანხმოების, მაგრამ ეს ვარემოება კიდევ საბუთს არ ვაქადლევს უთანხმოებას გზა ვადელობათ და ხელმოგურათ, შინაღურის, ოჯახურის წესით ჩავდარჩობთ. უთანხმოება აუცილებელი შედეგი და პირობაა ზრდა-განვითარებისა და წინ მსვლელობისა, და რომ უთანხმოებამ დაკარგოს ზემო აღნიშნული ცუდი მხარე, საჭიროა მას ფართე გზა მიეცეს ბუნებრივი მსვლელობისათვის.

მართალია სოც. დემოკრატისტები ბევრს ლაპარაკ

კობენ თავიანთ „სამგმირო საქმეებზე“ „ჯგუშნიან ხომალდისათვის“, მაგრამ საქმის გავების მსურველი ყურს არ დაუვდებს ასეთ ზერელე ტრახანს და ეცდება სხვაფორე შეიტყოს ნამდვილი ვითარება. ყველამ, ვინც კი საქმეში ჩახედულა, იცის რომ ქართველი სოციალ-დემოკრატია ავტონომიის შესახებ ბჭობდა ჯერ კიდევ იმ დროს, როცა სოც. ფედერალისტები სულაც არ იყვნენ გამოჩენილნი. სოც.-ფედერალისტებს მხოლოდ ერთი მნიშვნელობა ჰქონდათ ჩვენთვის: იმათ ხელი შეგვიშალეს და დაავიანეს ჩვენი საქმე. დაახ, თუ ჩვენი ქვეყნის სოციალ-დემოკრატის ლდევანდამდევ არ მიიღია სითანად ნაციონალური პროგრამა, ამის მთავარი მიზეზია სოც.-ფედერალისტების პოლიტიკა ნაციონალურ საკითხზე. ჩვენი ამხანაგები უმეტეს ნაწილით და უმთავრესათ სწორდნენ მოწინააღმდეგეთა მოსაგერებლათ, სოც.-ფედერალისტების დასამარცხებლათ და არა თვით საკითხის გამოსარკვევათ. და ასე ნაციონალური პროგრამის შემუშავებამ ხდებოდა „პარტიული ბრძოლის“ სათაურით. მთელი საქმეც განუწყვეტელი განიცდიდა პარტიულ ბრძოლის ენებათა-ღელვის ქარტახილს. . .

მეთვთველმა კარგათ უნდა გაიგოს ჩვენი აზრი. პარტიული ბრძოლა, რა თქმა უნდა, აქაც, როგორც სხვაგან, აუცილებელია და საჭიროა; ენებათა ღელე ბუნებრივია იქ, საითაც თათბირია ქვეყნის სამეცნიერო-სასიკოცხლო საკითხებზე, მაგრამ პარტიულმა ბრძოლამ არ უნდა ვაპარდოს სიმართლის სასწორი და ენებათა ღელვამ არ უნდა დაჩრდილოს ქვეშაირტება.

კეთილი და პატიოსანი. მარა ჯერ ერთი, რომ შემცდარია ის აზრი, ვითომ ჩვენში იყვნენ ისეთი ს.-დემოკრატები, რომლებიც ვითომდა უარს ყოვლად განაპირა ქვეყნების ავტონომიას. ეს რომ ასე არ არის, ეს თქვენც კარგათ იცით. მანა ჩვენ წინააღმდეგ ვართ პოლ-შის, ფინლანდიის ავტონომიის? ესენიც ხომ განაპირა ქვეყნებია? ასეთ ყალბ შეხედულებას ჩვენ „ისრა-ამირანელი“ გვაწერენ, მხოლოდ ღმებავრის მიხნით და რათ დატყირდათ თქვენ—აღლიან გვიყვარს.

ჩვენ ყოველთვის მომხრე ვართ ერის * დამოუკიდებლობის პრინციპიალურათ. კაცუკი ამბობს: პროლეტარიატი ისე დანეტერესებულია თავის ერის დამოუკიდებლობაში, როგორც საყოველთაო საარჩენეო უფლებაში, სიტყვის, ბეჭდვის და კრების თავისუფლებაში. პროლეტარიატის ინტერნაციონალიზმა სხვა ერების დახაგვრას კი არ ნუნაშავს, არამედ მათ თანასწორობას და სრულ უფლებიანობას. *)

ამ დებულების წინააღმდეგი ჩვენ არას დროს არ ვყოფილვართ და სასკებო ელებულობთ. მაშასადამე „ვითომც ჩვენ განაპირა ქვეყნების დამოუკიდებლობის წინააღმდეგი ვიყოთ“, ვიმეორებ, არ არის მართალი.

ეს ერთი, შემდეგ, ჩვენ თანახმანი ვართ აგრეთვე იმაში, რომ ნაციონალური კითხვის საბოლოო გადაწყვეტა, მისი სრულიად გაქრობა-დასამარება შეუძლია მხოლოდ—სოციალიზმს. სანამ კლასობრივი ინტერესები და მისგან გამოწვეული კლასთა ბრძოლა არსებობს, მანამდის ერთა შორის ომი, დავა და შუღლი მუდამ იქნება. მოისმობა პირველი, მოისმობა მეორეც, რადან პირველია მიზეზი, ხოლო მეორე შედეგი. ეს იმდენათ ანაზურე ქვეშაირტება რამ, ლაპარაკის გამოძღვება მეტოთ მიმანია.

ერთი სიტყვით ამ არ საკითხში 1) ნაციონალური კითხვის საბოლოო გადაჭრა რომ სოციალიზმის საქმეა და 2) ერების დამოუკიდებლობის რომ ჩვენც პრინციპიალური მომხრე ვართ-ეს ჩვენ შორის სადაო და საქამათო არ არის.

მაგრამ ეს ზოგადი სალი შეხედულება ადგილის და დროს მიხედვით, ხშირათ შეუწყნარებელი ხდება. და აი ჩვენც ეს ზოგადი შეხედულება შეუწყნარებელი მიგვანჩია კავკასიისთვის. ჩვენი განსხვავება აქ იქვეა და სადაც ეს კითხვა ხდება, თქვენ აღიარებთ კავკასიისთვის ავტონომიის საჭიროებას, ჩვენ კი წინააღმდეგი ვართ. მაგრამ არ მშონია, რომ ამით ჩვენ მარქსს დაეშორებოდეთ და მისი მოძღვრება ვერ გაბეგვოს.

მე მოვავრებთ, რომ თვით მარქსი და ენგელსი მედრბათ იცხადენ იტალიელებს, ენგერლებს, პოლიაკებს და ნემცეკის ნაციონალური მისწრაფების. ნემცეკის ნაციონალურ მისწრაფებათა დაცეში ისინი ისე შორს წავიდენ, რომ 1870 წ. საფრანგეთის რესპუბლიკის მხარეზე რომ არ ზადასულიყენენ, ნამდვილი ნემცეკის ნაციონალური გვერვნებელი. მიუხედავათ ამისა ცნობილია, რომ მარქსი და ენგელსი მუდამ არამც თუ უნდადნათ **უარყოფით** უჭერებდნენ სლოვაინების მცირე ნატიის დამოუკიდებლობისადმი მისწრაფებას აესტრიაში და სათორეთში.

აქედანც ცხადია, თუ რომდენათ შემცდარია ისინი, ვინც ამბობს, რადან თქვენ (ე. ი. ჩვენ) კავკასიისათვის ავტონომიის უარს ყოფთ, მარქსს დაშორდით და მისი არაფერი მამეგებთო.

ამ გეგარათ, როგორც ზვეით ესთქვი, ჩვენ შორის სადაო საკითხია: **ავტონომია კავკასიისთვის**. ჩვენც სწორეთ ასე უნდა დაისეს. კითხვის სისწორით მარკვევა-გადაჭრა დამოკიდებულია მის (ე. რ. კითხვის) სისწორით დამსხზე. ჩვენი წერილის მიზანიც სწორეთ ამაში გამოიხატება. ჩვენ გვიანტერესებს იმ აზრის მარკვევა, თუ რომდენათ კავკასიის ავტონომია ეთანხმება პროლეტარიატის ინტერესებს და ხელს უწყობს მის **კლასობრივ თვით-შეგნება, თვით-ცნობიერებას**. მეორე, რამდენათ ეთანხმება ამ საკითხში ჩვენ მეორე დატყირალი პოზიცია მარქსისტულ

ღნი წიტილი „ჩვენი კვალის“ რედაქციის

პატივცემულო ამხანაგებო!

რამდენათც ვიციოთ „ჩვენი კვლი“ არის ორგანო ჩვენი ამხანაგების იმ ერთი ჯგუფისა, რომლებიც განსხვავებიან პარტიის ოფიციალურ შეხედულებიდან ავტონომიის საკითხში.

ამ გარემოებამ ჩვენი ფედერალისტები მეტათ გაახარა: ისინი მატაკებით მაიძინან: ჩვენმა კრიტიკამ ნაყოფი მამოიღო, ურწმუნო თომანი, დაავრა ს.-დემოკრატების ჯგუშნიანი ხომალდი შევამტერიეთ, ის წაფენდა და, სადაც არის, სრულად ჩაიბრება და ხელის უღსურელი შთანთქმეს და სხვა. . .

მარა ეს ისე, სხვათა შორის, თორემ ამას არსებითათ საკითხით ვანვიშორი არა ჰქვს და ჩვენც არ ვაძლევთ, რასაკერეულია, მნიშვნელობას. „ვირაც რა უნდა ის სასქვას, მხოლოდ წისქვილმა კი ფქვასო“, — იტყვიან.

ჩვენს მოსზრებას, რომ ეს ორგანო ნაციონალურ საკითხში საერთო პარტიის შეხედულების წინააღმდეგია, ამის ამტკიცებს „ჩვენი კვლის“ მეორე ნომერიც, სადაც არ. ჯ—შვილის საპასუხოთ შეუძნებს ვითხულებთ: „მართალია მხოლოდ ის, რომ ჩვენში მართლაც არიან ს.-დემოკრატები, რომლებიც ფიქრობენ, ვითომც რუსეთის „მოლიანობა“ ე. ი. **განაპირა ქვეყნების ავტონომიის უარყოფა ხელს უწყობდეს მუშათა სოლიდარობას!** *) მაგრამ არიან სხვები, რომლებიც ენერგიულათ უარს ყოფენ ასეთ შეხედულებას.“

ეს „სხვები“ კი ცხადია, თქვენა ხართ.

*) კურსივი ჩვენია.

**) Над. борьба въ Австрин.

დებულაბა-შეგდულაბას, დარღვევა უკანასკნელის და დასაბუთება პირველს—აი მთელი ინტერესი კითხვის, რომელზედაც წერა და კამათი ფრიად საყურადღებო და საინტერესოა ჩვენთვის...

გ. რ.

სსპ-და-სსპა აგებში ჩვენში.

— საჩხერეში დაბატიმრებული, ექიმი ივ. გომარ-თელი, ქუთაისის გენ.-გუბ. განკარგულებით; 22 ივლისის გაანთავისუფლეს.

— როგორც სატახტო გაზეთები ვამოგვცემენ, კავკასიაში აპირებენ ნაქსტნიკოვის გაუქმებას; მთავარ-მართებელი მალე დანიშნავენ ბალტიის მხრის გენ.-გუბ. მელერ-ჰაკოვსკის.

— ჩხრკა-დაბატიმრება თბილისში გრძელდება. აბატიმრებენ მომეტებულ ნაწილათ ტრავიანიზე მოშუშავეთ.

— ქარსულ ოთხშაბათს წ. კ. გ. ს. გამგეობის თაოსნობით წაშვების ეკლესიაში გადახდილი იქნა ოც და ხუთი წლის თავის პანაშვიდი განსვენებულ მოღვაწის და მწერლის სერგეი მესხის სულის მოსახსენებლათ.

— წ. კ. ს. გამგეობამ ილიას ფონდის გასაძლიერებლათ მიიღო სოხუმიდან 1000 მან. სულ ილიას ფონდში ითვლება 12000 მან.*

— აგოლ. კავკ. მოთავსებული ცნობაჯარის კაცთა განცებ მოწამელის შესახებ ერთ-ერთ თბ საპატიმროში, რომელსაც ის საავიჯაციო მასალათ ხმარობდა, ტყუილი გამოდგა. ნამდვილათ ამბავი ასე ყოფილა: საპატიმროს დამცველ ჯარის კაცთ უსადილიათ სამ საათზე და საღამოს 5 საათ. ჩაი დალუფვიათ, რის შემდეგ ცუდათ უფეროთათ თავი. მერე შესულან საპატიმროს ვენახში და იქ შაბიანაით შესტურებულნი შემოუსვლელი ყურძინი და მსხალი უქმიათ. ამის შემდეგ უფრო ცუდათ გახზარან. ექიმის შემოწმებით იმ ქურქელს, სი-დანაც ეძლეოდა ჯარის კაცთ საქმელი, ჩამოსკლია კალა და სპილენძი გამოსწენია; აი სწორეთ ეს და შაბიანანი ყოფილა ჯარის კაცთა მოწამელის მიზეზი. მათ მალე დახმარება აღმოუჩინეს. ესლა ყველანი კარგათ არიან.

— ამ ცოტა ხანში დაარსებულმა საზოგადოებამ „განათლებლამ“ სამოსწავლო ოლქის მზრუნველის წინაშე აღძრა უშუამდგომლობა, რათა მას ნება მიეცეს დააარსოს თბილისში ერთი ორკლასიანი და მეორე ერთ-კლასიანი სასწავლებელი.

— ბათუმში გენ.-გუბ. განკარგულებით გახ. „ბატუმსკი გოლოსი“ დააჯარიმეს 300 მან.

— თბილისში ჩამოვიდა ბელგიელ კაპიტალისტთა წარმომადგენელი ბ.ნი ლევი, რომელსაც სურს ნება-რთვა აიღოს თბილისიდან კავკავამდე კავკასიონის მთების უღელტეხილზე რკინის გზის გაყვანაზე.

— რამდენიმე დღის წინათ სპარსეთის შაჰის ბიძა-შვილმა, ამირ ახამ, რომელიც სასლვარ გარეთ მიგმზავრებოდა, სადგურ ბალაჯარასთან თავის კუბედან და კარგა ჩემოდანი, რომელშიც ინახებოდა 1500 მან. ნაღდი ფული და 8500 მან. დრეზმული აღმასხები, იავუნდები, ორდენები და სხვა ძვირფასი ნივთები. შეატ-

კობინა რა ნივთების დაკარგვაზე სად. პოლიციას, პრინცი წაივინა ბაქოში. მალე სადგურში მყოფ თანდარბებმა აღმოაჩინეს დამნაშავეები. ისინი აღმოჩნდნენ ძმ. ალიე-გები (მოვაჭრებია) და საჩაის პატრონი სეიდი. დიპირეს მითათნ 13 წლ. ბიჭი, რომელზედაც ავრთფეე ეჭვი აქეთ. იპოვეს ჯერ-ჯერობით: ორი ოქროს და ორი ვერცხლის ვარსკვლავები სპარსულ ორდენ ლომისა და მისისა, რამდენიმე ოქროს და ბროზის მედალი, ოქროს სამეფნი, 67 ც. იავუნდი და 300 მან. ფული. („ხაკ.“)

— მცხეთის ღვთისმშობლის ეკლესიიდან უცნობებს მოუპარაჲო 9 ძვირფასი ქვა.

— განმთავისუფლებელ მძრაობის დროს, გურიაში დაბატიმრებული მამასახლისები აღმინისტრაციას გაუნთავისუფლეს.

— როგორც „ზომოს“ ატკობინებენ, 7 მაისს ქ. სოხუმში ნებადაურთველ კრებაზე დაბატიმრებულნი ანტიპა მგელაძის, რადენ კილურაძისა და ილ. შგელიძის საქმე გადაუციათ კავკასიის სამხედრო საოლქო სასამართლო-სათვის. საქმე უნდა გაირჩეს სასჯელთა დებულების 102 სტ. ძალით.

— თბ. გენ. გუბ. განკარგულებით დაიკეტა სომხური ყოველ-კვირული „ეურნალი“ ჟურნალი „ქრეკი ძიკი“.

წ უ ს ე თ ი.

— სიკვდილით დასაჯეს: ოდესაში—სამი, მოსკოვში—ორი.

— სიკვდილით დასჯა გადაუწყვიტეს: პროსკოროვში—ორს, ვარშავაში—სამს, ლიბავაში—ერთს, კიევი—ერთს, სუმაში—ორს, ხარკოვში—ოთხს, ოდესაში—სამს, პეტერბურგში—ოთხს, სარატოვში—შეიდა, სარატოვში—ერთს („რჩი“).

— დააჯარიმეს გაზეთები: „კიევისკია ვესტა“ 500 მ., „ხერსონსკი ვესტნიკი“—500 მან. (მოთავსებული იყო ტალსტოის წერილი „არ შემოძლიან ვაჭრებმა“); რადგანაც ფული ვერ გადახდაც, გაზეთი დაკეტვი იქნა. „ოდესსკიე ობოზრენიე“—1000 მან. (ტალსტოის წერილს გამო), ლატივის სატერიული კრებულის გამოშკემელი დააჯარიმეს 500 მან.

— სევასტოპოლში დაბატიმრეს „იუენი ვესტნიკის“ რედაქტორი, რადგანაც თავის გაზეთში მოთათესა ტალსტოის წერილი „არ შემოძლიან ვაჭრებმა“. სტამბა, რომელშიაც იბეჭდებოდა გაზეთი; დაკეტვი იქნა:

— პირველ იანვრიდან იენისის გასულამდე მთავრობას დიუჯარიმებია სხვა და სხვა ჭლოქებში დაახლო-ვებით 78 დრო გამოშვებთ გამოცემანი 39,950 მან.

— ეკლმარის ციხიდან გაიქცა ოთხი თვალსაჩინო პოლიტიკური ტუსადი.

— კინეშში აღმოაჩინეს ს.-დ. სტამბა; დაიკირეს 21 კაცი.

— ვადაიწო 3/4 ქალ. ტელმოსი. 5 ათასი მცხოვრები უსახლო კართაა დატარებული. დახარალებულთა უმეტესობა ეკრავლებია. ქრისტიანებდნარ დახარლდა სულ 15 ოჯახი. ხმები დადის, რომ ცეცხლი განგებაა

წაკიდებული. ექვთე შეიპყრეს სამი კაცი. მრავალ მცხოვრების ქონება დიტაცეს. ზარალი 2 მილ. მანეთს აღემატება.

— ოლქის მოკავშირეებმა გაუღზაენეს თეირანში ლიხახვს ქებათა-ქება იმის შესახებ, რომ ის ენერგიულად გაუმსჯელავდა სპარსეთის მემამობე პარლამენტს და უტყობ ქვეყანას უწევდა სახელოვან რუს ყაზახების ძალა და მამაკობა.

— რუსის ხალხის კავშირის წევრი იუზუფევიჩი კიევი ახდენს კრებებს იმის გამოსარკვევად, თუ რა ზომები უნდა მიიღონ საშხრეთ-დასავლეთ მხარეში ტოლსტოის იუბილეის გამართვის წინააღმდეგ.

— სახელმწიფო დუმის წევრები ჩილიკინი და მანკოვი ატყობინებენ ვახ. „რესს“ დეპუტით ბლავოკემჩენსკიდან, რომ მათ თავის თვლით უნახავთ, თუ როგორა სცემენ რუსი მუშები იმ ჩინელებს, რომელნიც მიემგზავრებიან აშურის გზაზე სამუშაოთ. ჩასივოსის მიენერ ზესიტან მუშობს მრავალი ჩინელი, რომელნიც ხელფასის დაწვეთის აღელვებას იწვევენ თავის წინააღმდეგ. რამდენიმე მკვლელობაც კი მომხდარა ამ ნიადაგზე.

— ამ ცოტა ხანში გამოვიდა სატუსალოთა მთავარ გამგეობის 1906 წლის ანგარიში, რომელშიაც მოთავსებულია საინტერესო ცნობები პატიმართა შესახებ. აღნიშნულ წელს საპატიმროებიდან გაქცეულა 3,231 კაცი. აქედან საპატიმროთა შენობებიდან გაქცეულა 1,899, საპატიმროთა ეზოებიდან—347, საავითმყოფოებიდან 207, მუშაობის და გარეთ ყოფნის დროს—778 კაცი, გაქცევის დროს დარაჯთა წინააღმდეგ აგცილი 3ქონია ძაღომომარობას 246 შემთხვევაში; აფეთქებას, თხრილებს და კედლებს ჩანგრევას—480 შემთხვევაში; საპატიმროს დარაჯთა მისყიდვას—51 შემთხვევაში.

როგორც ოფიციალურ ანგარიშებშია მოხსენებული, 1906 წლ. ვანგალობაში ციხეში მომხდარ უწყსოებათარიციხეი უღრის 505. 11 შემთხვევაში ტუსალებს მოუკლავთ სატუსალოის ადმინისტრაციის მსახურები; 3-ჯერ გარედან დასცემიან სატუსალოებს; 133-ჯერ თვით საპრობილეშივე მოხდა უწყსოებანი; აღმოჩენილ იქნა თხრილი და ჩამოქცეული კედელი 240-ჯერ. ადგილი ჰქონდა ტუსალებისაგან ტუსალების მოკვლას 42-ჯერ, თავი მოიკლა 42 პატიმარმა, ცეცხლი წაუკიდეს სატუსალოებს 34-ჯერ. უწყსოების დროს მოკლეს 95 და დასქრეს 140 ტუსალი.

— სიფეროპოლის ციხეში პატიმარმა კოკოცეცემა გადაისხა ნავით და თავი დაიწყო.

— მუსკოვო-კურსკის და მურომის რკინის გზაზე მსახურთ აუკრძალეს მიიღონ მონაწილეობა პროფესიონალურ და ჰოლიტიკურ კავშირებში.

— ფინლიანდიის სენატმა უყურადღებოთ დასტოვა ფინლიანდიის რკინის გზის მმართველობის თხოვნა, აკრძალულ ყოფილიყო რკინის გზის მუშათა კავშირი.

— ბაღოანის ციხიდან გაქცა სამი თვალსაჩინო პოლიტიკური დამნაშავე.

— ბალტიის მხარეში 1908 წლ. პირველ ნახევარში ჩამოხრჩობა მიუსჯიათ 126 კაცისთვის, კატორგაში გაუღზაენიათ 244 კაცი.

— 5 იელისს, სოფ. ბელოზერინის (ნიენი-ნოვგოროდის ახლოა) გლეხებმა, რიციხეთ 300 კაცმა, მოიყარეს თავი და ვასწიეს ადგილობრივ მესაკუთრე გლეხების—ტიულენოვის და ლოშნილოვის—სათიბისაკენ. გლეხები შეიარაღებული იყვნენ ცეცხლით და ძალით ხელი აღებინეს მუშაობაზე ზემოხსენებულ მესაკუთრეთა მიზავებს. გამოიწვიეს სტრაფნიკები, რომელთაც აუტყებეს გლეხებს სროლა და დასქრეს 5 კაცი. აღღვრებულმა გლეხებმა უკან არ დაიხიეს და განაგრძეს თიბე. გამოწვეულ იქნა ნახევარი ასეული ყაზახი და სტრაფნიკები. გლეხები დაამშვიდეს. ბელოზერინში მივიდა გუბერნატორი, პროკურორის თანამდებობის აღმასრულებელი, გამოძიებელი და სხვა. როგორც გამოირკვა, გლეხებს დიღახანია სჭერიათ აღნიშნული სათიბი. უკანასკნელ წლებში ეს სათიბი მიუსაკუთრებია ორს გლეხს—ტიულენოვს და ლოშნიოვს; ატეხილა დავა, რის შემდეგ, სამოსამართლო პალატის გადაწყვეტილებით, უკანასკნელთ დაჩრენიათ ადგილი. გლეხებს აწნაირი გადაწყვეტილება უკანონოთ მიაჩნდათ და თავის უფლებას ძალით იცადენ... ამწავრი შეტაკება პირველი არა თურმე. გამოძიების შემდეგ დაპატიმრეს 30 კაცი, რომელნიც ლისკოვსკის ციხეში გაგზავნეს.

ო ს ქ ა ლ ე თ ი .

გამოცხადებულ იქნა იმპერიის მთელი პოლიტიკისათვის დიდთ მნიშვნელოვანი ირადე (ბრძანება). ამ ირადეს თანახმად ოსმალეთის საერთაშორისო დამოკიდებულებანი უნდა ჩამოერთოს ილინო-კიოსს (სასახლეს) და გადაეცეს უმალესს პორტას. აგრე ამიერიდან საინისტრო ფაქტიურათ შეუდგება ქვეყნის საქმეების მართვას.

— სტამბოლის მუზეუმის დირექტორი ჰამდი აპირობს ხელის-მოწერის გამართვას პარლაუმენტის შენობის ასაგებათ

— „Kossische Zeitung“ აშობს ოსმალეთის საქმეების შესახებ, რომ ოსმალეთის ცვლილებისათვის ახალი და მრავალ-მნიშვნელოვანია ის, რომ ჯერ კიდევ პარლამენტის მოწვევამდე იწმინდება ადმინისტრაცია. სხვა გვართ იყო საქმე სხვა ქვეყნებში, სადაც პირველი, მეორე და გადაეცეს პარლამენტის მოწვევის შემდეგაც აიხენათ განავრძობს ძველი ადმინისტრაცია პარპაშს ისე, როგორც ოსმალეთის ფაშები.

— ლონდონის დეპუტების ცნობებით ახალგაზდა-ოსმალთა მოძრაობას არ აწნია დალი ნაციონალურ სიმძულვარისა. ახალგაზდა-ოსმალნი, ბერძნები, სომხები, ებრაელები და მაკედონიის სლავიანები ძმურათ განავრძომენ მუშაობას განახლებულ სამშობლოს ასაყვავებლათ.

— შვეიცერი ბოსფორის ნაპირას მზიარულენენ ოსმალნი, ილინისის გარშემო საერთო აღფრთოვანება და დიდებული მანიფესტაციები. სადაც გუშინ მეფობდა

დესპოტიზმი და ადვირ-წახსნილობა, დღეს გამოცხადებულია კონსტიტუცია.

— ოსმალეთის მომავალ პარლამენტის ქვედა პალატაში იქნება 480 დეპუტატი; ზედა პალატაში—160. ოსმალეთის ყველა მობინადრე მცხოვრებთ განურჩევლათ ეროვნებისა ეყოლება თავიანთი წარმომადგენელნი.

— სტამბოლში ძველი რეგიმის მომხრეები უკვე შეუღლებენ ჩადირალებსა და ციხიდან ახალგანთავისუფლებულ სისილის სამართლის დამწმენთავან სულთანის მომხრე პარტიის შედგენას, რომელიც იქნება „ოსმალთა შვიი რაზმი.“

— ოსმალეთში უკვე დაბრუნდა 80 ათასი მუსულმანი ემიგრანტი და 60 ათასი სომეხი.

— სტამბოლიდან დეკემბრში ატყობინებენ „ბირ. ევლ.“-ს, რომ ოსმალეთში საქმეები იწყებება. სულთან იმყოფება ახალგაზდა-ოსმალთა კომიტეტის ხელში. კომიტეტი არ ემყოფილდება სამსახურიდან უკვე დათხოვნილი პირებით და სულ უფრო და უფრო ენერგიულ მოთხოვნებს უყენებს სულთანს. სულთანისგან თხოვლობენ კონსტიტუციის სრულ უზრუნველყოფას. ის გარანტიები, რომელიც არსებობს, არ მიაჩნიათ საკმარისით.

ს ვ ა რ ს ე თ ი.

თავიზი. 21 ივლისს საშუალოდ ერთ საათიდან მზის ჩასვლამდე და დღეს მზის ამოსვლიდან გრძელდება თოფების ხშირი სროლა. 20 ივლისს ოსმალეთის კონსულმა მიმართა მუშტიციებს, რომ მოელონ ბოლო ერთმანეთის შორის ხოცვა-ჟლეტას, თორემ ოსმალეთის მთავრობა, რომლის ინტერესები ილახება სპარსეთში, იძულებული იქნება ჩაერიოს საქმეში და მიიღოს ენერგიული ზომები.

— სტამბოლში მცხოვრებმა სპარსეთის ქვეშევრდომმა 100 ათასმა კაცმა დეკემბრში აცნობა შაჰის, რომ თუ ის სრულ კონსტიტუციას არ დააწესებს, ჩვენ ყველანი ოსმალეთის ქვეშევრდომობას მივიღებთ.

— „რუს. სლოვო“-ს 18 ივლისის თარიღით აუწყებენ თეირანიდან: შაჰის მთავრობა ამ ეჟამთ საშინელ ფინანსიურ კრიზისს განიცდის. საქმე ექამდეა მისული, რომ თავრიზში ჯარის გასაგზავნათ ვერ უმოცივთ ფული. სპარსეთის სახმელრო სამინისტრომ 10 ათასი თუმანი სთხოვა ავანსათ რუსეთის ბანკს, მაგრამ ბანკმა უარი უთხრა. შაჰის მთავრობა ტრადიციულ მდგომარეობაშია. მეჯლისის განადგურების შემდეგ საფრანგეთის ფინანსისტებმა შესწივტეს მოლაპარაკება სესხის მიცემის შესახებ.

ცოტა რამ ქართულ მსატყრულ ლიტერატურაზე. (მსკიას „ამირანს“).

„ამირანის“ 103 ნომერში საინტერესო მეთუარი იყო დაბეჭდილი; საინტერესო არა თავისი სერიოზული შინაარსით, არამედ თავისი შეცდომებით.

ამ მეთაურის მიზეზით, როგორც შეგვე არის ნათქვამი, გამხდარა ჩვენ კვალში“ მოთავსებული წერილები ქართულ მსატყრულ ლიტერატურაზე.*)

„ამირანის“ პუბლიცისტს რომ ცოტა მეტის დაკვირვებით წაეითხა ის წერილები, მე მგონია, იმ კილონი და იმ შედარებით აღარ დასწერდა თავის წერილს, როგორც ესხა დაუწერია.

უადგილო აღვლებას, როგორც ეტყობა, ძალიან შორს გაუორიყია მისი მებსიერებისა და დაკვირვების ნაევი; ამ დღელით უნდა შთანთქას ზემო-აღნიშნულ წერილებში გამოექმული აზრი და ამ დღევაშივე უნდა აღმოაცენია ახალი საშუალება ჩვენი ლიტერატურის ასაყვავებლათ.

ის იკვლევს ჩვენი მწერლობის დაცემის მიზეზს და იმ დასკვნამდის მიდის, რომ ეს მიზეზი ყოფილა ჩვენი მწერლების გულწრფელობის უქონლობაში. გულწრფელობა კიდევ არა ჰქონიათ ჩვენ მწერლებს იმიტომ, რომ ისინი არ მეცადინებენ ან ვერ მეცადინებენ“.

ფსიხოლოგი, სოციალურ ცხოვრების მონალიზეტ სწორეთ ასეთი უნდა...

ლიტერატურის შეჩერების მიზეზი, რამდენადაც შეგვექლო, ჩვენც ავხსენით, ამიტომ მის გამეორებას აქ აღარ მოვეუდებით. ვისაც ეინტერესება—შეუძლიან წაკითხოს „ჩვენი კვალის“ მეოთხე ნომერში. იქ ჩვენ სხვა მიზეზებთან ერთათ დიდ მწიშნელობას ვაძლევდით მატერიალურ დაბრკოლებას. სწორეთ ეს მატერიალური დაბრკოლება არა სწამს „ამირანს.“**) წარმოიდგინეთ, ოდნავათაც კი (საოკაოია) არ აღნიშავას მის გავლენას ლიტერატურაზე! ის გაძახის „რომ ბევრჯერ უცლიათ წიგნების გამომცემლობით სალიტერატურო აღორძინება გამოეწევათ სხვაგანაც და ჩვენშიც და ყოველთვის ეს ცდა უნაყოფოთ ყოფილა. რატომ? იმიტომ, რომ საქმე კარგი ნაწარმოების დაწერაა, თორემ თუ იგი დაიწერა—გამოეცა ადვილი საქმე გახლავს“.

რომელი ქართული გამომცემლობა აქამყოფილებდა ყოველ იმ პირობებს, რაც ჩვენ მეორე წერილში არის ჩამოთვლილი, არ შეიძლება გვითხროთ?

საქმე კარგი ნაწარმოების დაწერაა! საქმე ნიქი არისო, თითქო ნიქი ვარემუ პირობების ზე-გაუღენას ის ემორჩილებოდეს!

ნიქი, ეს თესლია, რომლის გასაწყოფიერებლადაც საჭიროა შესაფერი ნიადაგი, უმიხით ის გახმება, ვასკენება, ან ჩიტებს საზრდოთ გადაიქცევა.

ცხოვრება რთულია, ლიტერატურის ასპარეზიც რთულია. მის ასაყვებლათ განა თუ საჭიროა ერთი რომელიმე მიზეზის მოსპობა, გინდა უმთავრესისაც, არამედ უნდა მოისპოს ყველა ის მიზეზები, რომელიც რამდენიმეთ მაინც შესაძწენეი დამაბრკოლებელი ვაუღე-

*) იხ. „ჩვენი კვალი“ № 4, 7.

**) ისეთ მიზეზებზე, თუ ჩვენი გამოჩინილი მწერლები რათ გამოიღოვენ თითქმის მარტო თავადებლადან და რატომ ესლა კი აღარ გამოვიდნენ, „ამირანი“ არაფერს ამოხს.

ნა აქეთ ლიტერატურის განვითარებაზე. უნდა მოვსპოთ, თუ კი შეგვიძლიან იმისი მოსპობა!

პირობები განა თუ მარტო უპირავე ნიქს მარხავენ ადამიანში, ისე რომ მის ერთი სხივის დანახვასაც ვერ ვასწრებთ; არამედ თვით გაღვივებულ ნიქსაც ხშირათ აქრობენ.

განა პირობებმა არ ჩააქრეს ნინოშვილის ნიქი? და განა მარტო ნინოშვილის ნიქი?!

რუსეთის ლიტერატურას ისეთი უღიდესი კელაპტრათვანიც კი, როგორიც იყო დისტოვესკი, ისიც კი იძულებული იყო მთელი სიცოცხლე ქედმოხრილი ეარა პირობების მიძიმე უღდე ქვეშ, რაც შესაფერ დაღს ასეა. მდა იმის მძღავერ, უმავალითო ნიქს. განა მთელი სისიცოცხლე სულ იმას არა სჩიოდა, ნეტავი ერთი რომანი მიინც დამაწერინა ისე მშვიდობიანათ, როგორცა სწერენ ტურგენევეები, გონჩაროვეები და ტოლსტოევიო? სიცოცხლის უკანასკნელ დროს, როცა მიადწინა თავის სანატრულ სურვილს და უზრუნველ ჰყო თავის ცხოვრება, მართლაც აკი დასწერა „მშვიდობიანათ“ ერთი რომანი, რომლის ფასიც ჯერ არც ერთი არ დაეწერა.

თქვენ მეთორმეტე საუკუნეს აღარებთ ჩვენ ვხლანდელ დროს. მეტი სერიოზობა მოგეთხოვებოდათ, ბატონებო, მეტი, ვინემ ეგრე ზერელეთ მავალითების მოყვანა!

თქვენის აზრით ნიქიერები მარტო იმ ერთ საუკუნეში ყოფილან; არც იმაზე წინეთ და არც იმის შემდეგ ჩვენ დრომდის აღარა ყოფილან მაშ-ისეთი ნიქიერები, ჰა?

ჩვენ კი გეგუნებით—მაშინ პირობები იყვენ ისეთი, რომ ნიქს თავისუფლათ შეეძლო გეშალა ფრთები და სავსებით ძწენენინა თავისი ძალა. მაშინ ლიტერატურა არ საქაიროებდა ბაზარს; მწერლის არსებობაც ოდნავათაც არ იყო დამოკიდებული თავის ნაწარმოებზე და ყოველთვის თავისუფლათ შეეძლოთ წერა, თუ კი ამისთვის ხელს უმართავდა ცოდნა და ქვეყნის მშვიდობიანობა.

ჩვენ დროს კი მწერალი იძულებულია დღის საუკეთესო დრო გაატაროს კანტორაში, ქარხანაში, მაღაზიაში და სხვაგან. შემდეგ კი, თუ კიდევ დარჩა დრო და შესწერს ცოტაოდენი ხალისი, დასწერს რამეს ისე, სხვათა შორის.

ამ პირობებში მოითხოვთ თქვენ კარგ ნაწარმოების დაწერას! როცა ეგრე ლაპარაკობთ, ჩვენ ძალაუნებურათ უნდა ვიფიქროთ, რომ თქვენ ნიქს ან ჯერ არ გაუღვივია, ან თუ ანთებულა, მაშ ცხოვრების გრიგლს ჯერ არ დაუბერია მისთვის და არ ჩაუქრია, ჯერ მას არ შემთხვევია ცხოვრების ბარიკადებზე ბძძილა და არ შეხვედრია პირისპირ მის დაბრკოლებას! უიმიოსდ მაშ როგორ უნდა სთქვათ, რომ ნივთიერი პირობები აქ არაფერ შუაშიაო?

მართალია, პირობებზე რომ კარგი იყოს, შეიძლება რუსთაველისთანა არც ერთი არ გამოჩნდეს, მაგრამ

რუსთაველი გამოკლება იყო, რუსთაველს ვერ დავეუბორჩილებთ ჩვეულებრივ კანონებს, როგორც ვერ დავეუბორჩილებთ შექსპირს, გეტეს და სხვას, და ვერც ჩვეულებრივ მწერლებს დაუწყებთ ზომვას მის საზომით, მაგრამ იმისთანები კი, როგორიც იყვენ შავთელი, თმოგველი და სხვა, ვის სახელიც ჩვენამდის არ მოსულა, ბევრი გამოვა ყოველთვის (იყვენ კიდევ XIX საუკუნეში), თუ კი შესაფერი პირობები იქნებინან.

თქვენ არ მოგწონთ ჩვენი წინადადება, იმიტომ რომ ის პალიატივურია. მაგრამ რაღა ჩვენ წერალებზე გაიღვივა თქვენმა კრიტიკის ფინმა? განა ღუტუ მეგრელი იმავე პალიატივებს არ დაეძებს ხოლმე თქვენი გაზეთის ფურცლებზე? რატომ იმას აღარ უწყევთ კრიტიკას? და თუ ჩვენი საშუალება ბევრით უფრო მახლობელია და შესაძლოა, ამისთვის თქვენ უნდა ხელი მოგვმართათ და არა თუ დავეგრიათ, დავეშალათ და გავგეპარულყვინათ.

მაგრამ იქნება იმიტომ მოინდომეთ იმისი გეპარულყვება, რომ თქვენ უკეთესი რეცეპტი გქონდთ ჩვენი ლიტერატურის განსაკურნავათ?

მართლაც იძლეით რადიკალურ საშუალებას და ეს რადიკალური საშუალება ყოფილა ჩვენი მწერლობის კულტურული დონეს ამაღლებაში და კიდევ გულწრფელობაში.

საოცარია, როგორ უნდა აამაღლოთ კულტურული დონე, როცა ჩვენი მწერლები იძულებულნი არიან დღემუდამ იმუშაონ ქარხანა-კანტორა-მაღაზიებში? როცა მათ ამისთვის არ შესწევთ შესაფერი დრო და სასაშუალებათ? აი კიდევ გორკი! როცა მან მწერლობა დაიწყო მისი „კულტურული დონე“ ფრიად დაბლა იდგა; მაგრამ მწერლობაში მან ეს დონეც იამაღლა და თავისი ნიქც უმაღლეს წერტილამდე გაზარდა.

თვითონ მწერლობაშივე იზრდება (შხლოთ არ იხადება) და კეთილშობილდება ადამიანის ნიქი. ჩვენში კი არ არის მწერლობის შესაფერი ასპარეზი და იმიტომ ნიქიც რჩება იმავე დონეზე, როგორხედაც იწყებს თვის პირველ მუშაობას.

რაც შეეება გულწრფელობას აქ აშკარავდება თქვენი ნამდვილი მიზნობა მიამიტობა, განა თუ მარტო კითხვის თავისებურ ახსნაში, როცა არამედ ბუნების კანონების გაუგებრობაშიც. რომ გულწრფელობა კი საქონელია, ამაში ყველა გულწრფელი ადამიანი დაგეთანხმებათ, მაგრამ გულწრფელობა ხომ ბუნებრივი თვისებაა და მისი ხელოვნურად შექმნა ჩვენ არას დროს არ შეგვიძლიან. ის შედეგია მრავალ შემთავამელობისა და თანსწიერი პირობების კომბინაციისა.

თქვენი საშუალება ფრიად განყენებულია. ის კაცის ბედისა და შეძლების გარეშე სდგას!

თქვენ ისე მალდიდან დასცქერით ცხოვრებას, რომ მის მრავალ არა სასურველ, მაგრამ ანგარიშ გასაწევ აუცილებელ პირობებს ეცლარ ამჩნევთ. ამ შემთხვევაში თქვენ თქვენის გულწრფელობით მოგვაგენებთ სწორეთ

რაფელის ღრუბლებში მოცურავე მადონას თავის პატარა იესოთი.

როგორცა ვიქით, გულწრფელობა ჯერ ერთი არ შეგვიძლიან შევქნათ ხელოვნუჯათ; მერე და გულწრფელობა არის მწერლის მხალოთ ერთი კარგი სულიერი თვისებათგანი და არა ის ნიადაგი, რომელზედაც უნდა აღორძინდეს ადამიანის ნიჭი.

ჩვენ გეუბნებით, გავაკეთოთ ის რაც ჩვენ ხელთ არის. ჩვენი შეძლებისა დავგვართ მოგსპოთ ყველაფერი ის ტეხნიკური დაბრკოლებანი, რომლებიც გზას უღობავენ როგორც არსებულს; ისე მომავალ მწერლების ნიჭის წინსვლასა და აყვავებას. გვაუშვებოცხოთ რამდენიმეთ მიანც ის მატერიალური პირობები, რომლებიც შავი მაჯლაჯუნასავით აწვებიან კაცს დღევიანდელი ცხოვრების ყოველ სფეროში.

თქვენ ძალიან პლატონიური წარმოდგენა გქონიათ ცხოვრებაზე: არც კი გინდათ შეხედოთ ნივთიერ პირობებს და ჩვენც გვიკიენებთ, თუ რათ ვახსენეთ ისინი. რა ვუყოთ? ჩვენი ბრალი ხომ არ არის, რომ ადამიანის ნიჭს საზიზღარი ლითონის, ფულის კარები აბია. ეს ხომ კაპიტალისტური წეს წყობილების საერთო სენია! ჩვენი ვაღია ზოგჯერ გავალოთ, ზოგჯერ შევამტვრიოთ ეს კარები, რომ ამით საშუალება მოგვეცეს მუღბივი დამოკიდებულება ვიქონიოთ ადამიანის ნიჭთან; რომ დავსტკბეთ მის ცქერით, მის სმენით, მის მგრძნობიერობით და არა თუ ვიქვიტოთ ამ კარების ქუქრუტანებიდან.

ჩვენ დღი სიაშოვნებით უარცყობდით ჩვენ ახრს, რომ „ამირანს“ მართლა რამე რადიკალური საშუალება წამოყენებინა და შევეურთდებოდით მას, რადგან ჩვენ სიაშაყეს ვხედავთ არა უადგილო ჯიუტობაში, არამეთ სიპართლისა და სისწორის ჩქარა მიხვედრასა და შეთვისებაში; მაგრამ საშუაბაროთ ეს ასე არ არის, ამიტომ, დაე „ამირანმა“ „გულწრფელოთ“ უარყოს ჩვენი წინადადება, ჩვენ მიანც მივაქცევთ წ.-კ. საზოგადოების ყურადღებას „ჩვენი კვალის“ მეშვიდე ნომერში მოთაყსებულ წერილის შინაარსზე და იმეღია თავის ღროზე შესაფერ პასუსხაც გაიღებს.

ლევ. მეტრეველი.

მ ი მ ო ზ რ ი ა ზ ს .

აღმებართოთ ღროში მტარავალთ სამუსრად, ქორს შევეჯახოთ, ვით ბერ-კეტს გრდემლო, კაცს დაეუბრუნოთ უფლება კაცის, მოვსწმინდოთ თვაღზედ ტანჯულ ერს ცრემლი! შევეჯგუფდეთ ერთად!.. საგნად და ღმერთად ჩვენ გავიხადოთ სულ წინ სელა ბრძოლით; შევეგლიჯოთ ზღუდე და მტარავალთ ბულე აღმოვფხვრათ მეღვრად მძურის მიწოლით!..

მრავალ რაზმად ვართ ჩვენ დაყოფილნი, მაგრამ საგანი ერთი გვაქვს ყველას: თეთიულ ჩვენგანს ერთგვარად მოსთხოვს ხალხი ტვირთ-მძიმე ხსნასა და შეველს. ჩხუბის აღმურში მამბრძოლთა გულში სხვა და სხვა ხებრი პოვილობს ბინას: ზოგი იბრძვის ხმლით, ზოგიც მკაცრის ხმით მტერს თაგ-ზარსა სცემს და უსწრებს წინას!

ნუ დაივიწყებთ მშობელ ქვეყანას! მან დიდ-ხანს გვეგება ტკიბლის ძუძუთი; მტარავალთ ველურის ძალ-მომგრობით მის მსწამებლია ცხოვრების წული.

სიკვდილი სამშობლოსათვის. სურათი ბელგიელ მხატვარ ვიერტცისა.

ერთს გვარ დღეში მყოფს, ორს მწარს ავათ-მყოფს რომელს სკირია საჩქაროდ შეველა? უქირისუფლოს? თუ, ვინც თვით უფლობს თავის თავსავე და სარჩლობს ყველა?! განსაზღვრული აქვს სხვებს ბრძოლის ბოლო, ჩვენ კი თავს გვაწვეს ქირი ორ-გვარი: ვიბრძვით ჩვენ, მაგრამ ჯერ კი არ ვიცით სად უნდ დავუღვლით ბრძოლის საზღვარი! მაგრამ ამ ყოფას ვუ! ვნც დასდებს ფასს! იგი ცოცხლადვე დამარხულია!..

დროც ხომ ეს არის
ეტყორცნოთ ისარი,
სანამღი შვილიდ მომართულია.

კაცობრიობა ხესა ჰგავს დიადს,
ტოტებ გადაშლილს და გაღალღებულს,
იმის სიცოცხლის ძალთა საზრდელად
ზედ ააქვს საზრდო მისს ფესვთა კრებულს.

ეს არის წესი:
თუ ვახმა ფესვი,
ქცნობას დიწყებს ხე ახოვანი
და რა დრო ვანფლის,
ფუჟად ჩაივლის
ფესვთა ამაგი მრავალ-წლოვანი.

კაცობრიობის ფესვთა ვერც:
ის ზრდის მსოფლიოს დიდ-აზროვნებას
და ვინც ერს უკლავს თვისებურებას,
კაცობრიობას დიდს აძლევს ვნებას!
აღვმართოთ დროშა მტარავლთ სამუსრად,
ქირს შევეჯახოთ, ვით ზერ-კეტს ვრდმდოთ,
კაცს დავებურნოთ უფლება კაცის,
მოვსწმინდოთ თვალზე ტანჯულ ერს ცრემლით

ცახელი.

დ ე ღ ე ბ ი .

(მოთხრობა. *)

II.

- დედა მოვიდა! დედა!
- რა მოგვიტანე, დედიკო?

ერიპულით გამოეგებენ ბავშვები დესიკოს.

- არაფერი, შვილო, ბაზარში არ ვყოფილვარ!

უთხრა ღიმილით დესიკომ.

- უი და, და, და! .. რა მარგალიტი უმაწვილები გყოლით გენაცვილე, ქალბატონო! შესძახა ნატომ.

ბავშვებმა რომ უცხო დედაკაცი დაინახეს, შერცხვათ, და უკან გადგნენ.

- უჰ, დავიღალე! სთქვა დესიკომ და მოქანცული დეფშეა ტახტზე.
- აქ მინდარი მცხოვრებნი ბრძანდები, ქალბატონო, თუ დროებით ჩამობრძანებულხარ? იეთხა ნატომ და თვლი მოავლო ოთახს.
- კარგა ხანია, რაც აქა ვართ. ჩემი ქმარი სახაზინო პალატაში მსახურებს.
- კი სრული, ნათელი ოთახები კია, რას აძლევთ!
- თვეში ხუთ თუმანს.
- რაღვინი თვალია? აღარ ჩერდებოდა ნატო.

- სამი, მოკლეთ უგებდა პასუსს დესიკო, რომელიც ამ წუთებში ლაპარაკის გუნებაზე არ იყო.
- წაიყვანეთ, შვილო, ნატო სამზარეულოში, საბედის უთხარით დროზე სადილი დაჩქაროს, საცაა მამაც მოვა, მანამ მეც ცოტათი დავისვენებ, მიუბრუნდა ღიმილით დესიკო შვილებს.
- მართლაც, აბა ერთი წავიდეთ, გენაცვილეთ, ენახო ჩემი საქმე რა არის, რომ ბარემ ხელი მოვიკიდო, მიატანა ნატომ.
- ლაპარაკი ძალიან ჰყვარებია, სხვაში თუ რამე ხეირი აქვს, გაიფიქრა დესიკომ და წამოწვა ტახტზე.
- აქ წამო, მოდი აქა, ავგრა ჩვენ სადა გვძინავს!.. ტიტინებდა სამი წლის თიკა, ნატოსთვის კაბაში ხელი ჩაეკლო და მიჰყავდა. მეორე ბავშვიც სიცილით უკან მისდევდა. ნატო შეიყვანეს ფართო ოთახში, სადაც საწოლები ჩამწკრივებულიყო.
- აი ამაში არჩილსა სძინავს, აქ მე, აქ დედასა, აქა მამასა.
- მართლა, გენაცვილე! იშ, იშ, რა მშენიერი დივნებია და და და!.. მე არ ჩამაწვენთ?
- ჩავაწვენთ!.. თავს უქნევდა თიკა, ბავშვები ახლა სამზარეულოსკენ გაუძღვენ ნატოს.
- საბედ, ამას შეხედე... აი დედამ ვინ მოიყვანა... შესძახა არჩილმა.
- ხანში შესულმა ქალმა, რომელიც ხორცსა კვებდა, მოიხედა და გაიღიმა.
- რალა გიშავთ! ხელის იქით მეც ვეღარ დავდგებოდი... კი დროს მოგვესწროთ, სთქვა მან და აუყენა დანებს კაკუნს.
- შენ რისთვის მიდიხარ?... ჰკითხა ნატომ და ჩამოჯდა სკამზე.
- სახლში მიბარებენ, უფროსი შვილი ავით ვაჟხლომა.
- დროებით მიდიხარ თუ?... ჰკითხა კვლად ნატომ.
- რაკი წავალ, იქიდან ვილა გამომიშვებებს. ეხლა საქმის დროა.
- ქალაქში გაჩვეული სოფელში როგორღა გასძლებ?
- საბედამ გაოცებით შეხედა ნატოს.
- ჩემ სახლში ვერ გავძლებ?... ჩემ სახლში რომ ნაცარი ვშუშო, ხვის კარგზე ნაზუქების ქამს მიჩვენია. ამ ოჯახის ვარდა მე ჯერ არსად არა ვყოფილვარ, ღმერთმა აცოცხლოთ, პატროსანი ხალხია, თვითონ ქალბატონი ჩვენი მზრდელია, მაგრამ მაინც ჩემს სახლში მიჩვენია. ჩემი პატარა ბიჭის პალოსი დანახვა მთელ ქვეყანაში მიღირს, სთქვა საბედამ და სიამოვნებით გაიღიმა.
- შენ სადღაური ხარ, ქალო? ჰკითხა ბოლოს საბედამ, როდესაც დაინახა ჩაფიქრებული ნატო.
- მე?.. სოღან ვარ.
- ბჭა და ჩვენი მეზობელი ყოფილხარ. რომელ ოჯახიდან?

*) იხ. ჩვენი კვლი № 9

ნატო დაიბნა, კარგა ხანს ვერ ახერხებდა სიტყვის თქმას.

— ანდურაშვილიანთგან, ბოლოს წარმოსთქვა მან.

— რა უქნა, ვერ მომიზრებია... მე იქაურებს თითქმის ყველას ვიცნობ... ჩვენ სოფელში ხშირათ ჩამოდიან ხოლმე.

— მე კი ხანია, რაც აქა ვარ... ბარე... ბარე ათი წელიწადი იქნება, რაი ჩემ სოფელს მოვშორებივარ, სთქვა ფიქრისათ ნატომ და გვერდზე გაიხედა.

— მას აქეთ მოჯამაგირეთ დადიხარ?... მაგისთანა ყმაწვილ ქალს, ან ქმარი არა გკითხულობს, ან შვილი?... არა გვანებია ჩემ მოხუცებულ კაცსა. ეხლაც ლამის კბილით შემეპაოს, მეჩხუბება, სხვასთან რათა ხარო...

— ქმარი?... განა ყველას ქმარი ქმარია!.. ჩემმა ქმარმა დიდი ხანია ხელი აიღო ჩემზე და აღარც კი იცის; სადა ვარ. რაში ეკითხები, სწორე გითხრა ეხლა აღარც მე მეკითხება, დაუმატა ნატომ და მძიმეთ ამოიოხრა.

— შვილები არა გყავს? ჰკითხა სახელამ და გაკვირვებით მიაჩრდა ნატოს.

— ერთი ბიჭი მყავს, ისიც მამასთან არის.

— ის მაინც აღარ გავგონდებამ?

— ემ, ჩემო დამო, სადაც ჩემთვის სიკეთე არ არის, იქ ყველას თვლებიც გამოხეტია, უპასუხა ნატომ იმნაირ ხმაზე თითქო ამითი უნდოდა მოესხა ეს უსიამოვნო ბაასი.

ბავშვებს მოსწყინდით დედაკაცების ლაპარაკი, გამოვიდნენ აივანზე და დაიწყეს თამაშობა. ამასობაში სადილობაც მოახლოვდა, სახედამ სუფრა გაშალა; მიიშველია ნატოც. ნატოსთვის ბევრი ჩიხინი საქმრო არ იყო, ეტყობოდა სამსახური კარგათ იცოდა.

— ეს დედაკაცი მარჯვე ჩანს, მაგრამ როგორღაც ამისი შეუფერებელი სისრულე თვალში მეჩხირება... ესეც ხომ ქალბატონივით მძიმეთ არ არის?... ფიქრობდა სახედამ და აკვალათ დაკვირვებით მისჩერებოდა ნატოს.

III

სახედა იმ დღესვე წავიდა. დარჩა დესიკო ნატოს ამარა, რომელმაც ჩინებული მზარეულობა გამოიჩინა და ბავშვებსაც ეფერებოდა.

დესიკო დამშვიდდა, დარწმუნდა, რომ ნატოსაც არა უშავებდა, მაგრამ რაც დრო მიდიოდა ნატოს სახე უნაღვლიანდებოდა და ხშირათ იხრავდა. დესიკომ შეაშინა ეს ცვლილება. ნატო თანდათან დახანტდა და წინანდელის ხალისით ვეღარ ჰკიდებდა საქმეს ხელს.

— ნატო, ავთა ხარ? ჰკითხა ერთ საღამოს დესიკომ, როდესაც ბავშვებმა დაიძინეს.

ნატო შეკრთა, ფერმა გადაჰკრა, მაგრამ მაინც მივიდა ქალბატონთან და ჩაჯდა მის გვერდით.

— ემ, ქალბატონო, არც კარგათა ვარ, სთქვა მან ნაღვლიანათ და მძიმეთ ამოიოხრა.

— მე დიდი ხანია ვატყობ, რომ კარგა არა ხარ. ღამე ცუდათ გძინავს?..

— ათასი დარდი და ვარამი რა ძილს გააჩერებს ჩემთან, ქალბატონო!... თქვენ როდის მოეღლით მოჩრენას? ჰკითხა მან შემდეგ და ნიდაყვეს სახე დაანდო.

— მე?... მალე... ამ ცოტა ხანში...

— თქვენა ბრძანეთ ძიდა უნდა დავიქირო?

— ჰო, საუბედუროთ რამე არ დამყვება ხოლმე და რა მეტი ღონეა!... ნაღვლიანათ უპასუხა დესიკომ.

— მაშ... მაშ, ქალბატონო. მე დავიდგებთ ძიდათ! გაუბედვართ წარმოსთქვა ნატომ.

— შენ ძიდათ?! განა შენც იმძიმეთა ხარ?! ჰკითხა გაოცებით დესიკომ.

— დიას, მაგრამ... ემ, ქალბატონო, აღარ შემძლიან მოვითმინო, რომ ჩემი გაჰირებება არ გითხრათ, განავარძო ნატომ.

— მძიმეთ იყავი და აქამდის არ მითხარია!.. ეგ კარგათ ვერ მოგივიდა, ჩემო ნატო, უსაყვედურო დესიკომ.

— დალოცვილო, მერე ამითი რა გავაფუქე? საქმეს ხომ გიკეთებ. მელოგინეს მოგივლი, ბავშვებს მიხედე და სხვაც ამაზე მეტს რას გასიამოვნებდა?

— ეგებები როგორ უნდა შესძლო?... შენ თვითონ რომ მიონდომო, მე როგორ უნდა გაგსარჯო, თუ მე არ შემძლიან არაფრის ვაკეთებ, შენც ხომ ჩემს მღვამარეობაში ხარ?

— იი, შენ კი გაიხარე, ქალბატონო! შენი საქმე და ჩემი ერთი არ არის. შენთანაც რომ არ ვიყევი, გულხელ დაკრეფილს ვინ დამსვამს?... საქმე უნდა გავაკეთო, სანამ... სანამ ლოგინში ჩავგედვოდდე.

— როდის ელი მორჩენას? ჰკითხა შიშით დესიკომ, რადგან წარმოიდგინა, რომ შეიძლებოდა სწორეთ საქმრო დროს დარჩენილიყო მარტო.

— ამ თვეს ვავიყვან. ფიქრი ნუ გაქვს ნურაფრისა, ე ლოგინიდან კი ავაყენებ და მერე რაც უნდა მომივიდეს.

— საღ აპირებ მორჩენას? თუ ჩემი იმედი გაქვს, ხომ ხედავ, რომ მე თვითონაც რა გაჰირებებაში ვარ... დაიწყო ნაწყვეტ-ნაწყვეტათ დესიკომ და თან თვითონვე ეძწლებოდა გაჰირების დროს დახმარების უარის თქმა...

— განა მე თვითონ არ ვიცი, ქალბატონო, მაგითი როგორ შეგაწუხებ; მაგრამ სიტყვიეთ ერთ რამეში კი უნდა დამეხმარო.

-- სთქვი... თუ კი შემძლიან დიდის სიამოვნებით.

-- გენაცვალე, ქალბატონო, არ შეიძლება მომიხერხო, რომ მშობიარეების სახლში უფულოთ მომალეგინონ... გამოიგონია, საწყურებისათვის არის ის სახლიო და ჩემზე საწყურები ვინდა?

— რატომ. ერთი ნაცნობი ბებია ქალი მყავს და მოველაპარაკებო, მაგრამ, საკვირველია, შენმა ქმარმა როგორ გამოგონა მე გ მღვამარეობაში მყოფი ვარეთ? დაუმატა დესიკომ და შეხედა ნატოს.

— ეს, საღამო მყავს ქმარი ან სხვა ვინმე!.. წყალსა და მეწყერს უზიღნიათ ჩემი ცოდით. ბარე ხუთი წელი-

წაღია, რაც ჩემი ოჯახი თვალთ არ დამინახავს, იმ უბედურათ სტარებდელმა გამომაგდო. სამი წელიწადია ერთ კაცთან ვცხოვრობ აქ ქალაქში... ერთი შეილი იმასთან მყავს. ახლა მეორეზე რომ დავმძიმდი, ამანაც სახლში აღარ დამაყენა, დაუმატა ნატომ და თვალბეში ცრემლები მოერია. დესიკო თანაგრძნობით უყურებდა ნატოს.

— ახლა რა უნდა ჰქნა, შე საწყალო?... ჰკითხა მან.

— ქალბატონო, მართალია, რომ თავშესაფარში ბავშვებს მიაგდებენ ხოლმე ჩემისთანა გაპირვებულები და ისინიც ზრდიან? ჰკითხა ნატომ.

— მართალია, მაგრამ შენთვის მაინც სამძიმო იქნება.

— რა გენაცვალე?..

— ის რომ, შენთვის სამუდამოდ დიკარგება ბავშვი, აღარ გეცოდინება ვისთან არის, ან როგორია!

— ეჰ, დალოცვილო, ამა თუ ჩემ ხელში დარჩა, ვინ იცის რა სანუკერებს არ გამოვლევ. ე ჩემ ხელშია კარგი არა დაეყრებარა და აზრი ის არა სჯობიან, არ ვიცოდე იმათ ხელში რა მოუყა? ერთი შეილი პირველ ქმართან დამიტოვებია, მეორე მეორე კაცთან და თუ კი უნდათოთა ვძლებ, ეს რაღა ნატურის თვლი იქნება! ნეტაი კი მომიხერხდებოდეს, თორემ მაგაზე არ შეეწუხებები, სთქვა ნატომ და ამოიხარა.

— რას ამბობ, ნატო, მაგას?! შესძახა დესიკომ.

ნატომ შესხდა ქალბატონს, რომელსაც წარბები შექროდა, ლუკები დასწილივბოდა, სახეზე აღშფოთება ეტყობოდა.

— გული რას გეუბნება? კვალათ დაეკითხა დესიკო.

— გულიც იმას მეუბნება რასაც სიტყვებით ვამბობ... დაუდევრათ უპასუხა ნატომ.

— ნატო, იმათ ხომ ხედვ! შესძახა აღელვებით დესიკომ და ხელი გაუწვირა იქით, საიდანაც მოისმოდა მშვიდობიანი სუნთქვა ბავშვებისა.

— ორი შეილი მყავს, შესამესაც ეხლა ველი; შეიძლება კიდევაც თან გადავყე მაგრამ, მე მაინც უამათოთ ერთ დღესაც ვერ ვიცოცხლებ. ვერ წარმომიდგენია, რა უნდა ვიყე უამათოთ?

— არ გაგპირებით და იმითომ.

— რაც უნდა გამოვირდეს, ლუკმაც რომ არა მქონდეს, მაინც ჩემს შეილებს გულიდან ვერ მოვიხსნი და მათთან ერთათ შიმშილით მოვკვებები.

— თქვენი სა... შე სხვა, ქალბატონო! დარცხენით წარმოსთქვა ნატომ.

— რა სხვა? განა შენც ჩემისთანა ქალი არა ხარ, განა შენც დედა არა ხარ?..

— ეჰ, ჩემი ბედი ასეთი ყოფილა და რა ვქნა...

— ამ წუთამდის მეცოდებოდი, მაგრამ ეხლა... ველარ გაათავა სიტყვა დესიკომ და აღელვებისაგან ხმა ჩაუწყდა.

— განა ეხლა კი საბრალო არა ვარ? ყრუთ ჩაილაპარაკა ნატომ და ჩაჩუმდა. როდესაც დესიკომ გაი-

გონა მისი უკანასკნელი სიტყვები, შეჩერდა, გულშივე ჩაიბრუნა სათქმელი სიტყვა.

— მე შემეძლო არა განმეზილა რა, მაგრამ, როდესაც დაგინახე, რომ კეთილი იყავ, მეგონა მართლად რომ გეტყოდა, უფრო შემბრალებდი და დამეხმარებოდი... წარმოსთქვა ნატომ. დესიკო ეღვავდა. ველარს ამბობდა. მაგრამ ბოლოს კარგა სიჩუმი შემდეგ უფრო ღმობიერათ მიმართა ნატოს.

— ვთქვათ კიდევაც დაგეხმარე და თავშესაფარში მიგიღეს, მერე რას აპირებ?...

— ბავშს იქ მივიყენ და თუ მიმიღებ, ძიძათ მოვალ შენთან.

— ოხ, არა!. მე შენ ძიძათ არ გამომაღებები!.. შესძახა აღშფოთებით დესიკომ.

— რატომ? ძიძებს ხომ მაინც თან არ მიჰყავთ გასაზრდელეთთან თავიანთი შეილები?

— ისინი შეილებს თავის ოჯახში სტოვებენ და ქუჩაში არა ჰყრიან!

— თქვენა გგონია ყველანი?

— ალბათ.

— არა, ქალბატონო, ბევრი მათგანი სტყუის, იგონებს, ისევე იქცევა, როგორც მე... იმათ იყვანენ იმითომ, რომ სტყუიან და მე კი, რაკი მართალი ვთქვი, უარს მეუბნები?... მაგრამ თქვენი ნებაა, რახან თქვენ არ ამიყვანთ ძიძათ, სხვასთან არ წავალ და ისევე იმასთან დაგბრუნდები...

— ვისთან?.. ჰკითხა დესიკომ.

— ჩემ საყვარელთან. დამშვიდებით უპასუხა ნატომ.

— როგორ?! შესძახა შემოფოთებით დესიკომ.

— შენ კიდევ მიიხიარ იმასთან. ვინც გაგაუბედურა და ირ შეგიცოდა?.. ვისიც წყალობით შეიღს ქუჩაში აგდებ?.. ან მიგიღებს კია?..

— უბავშვოთ მიმიღებს. რა ვქნა, ქალბატონო, მაინც და მაინც რომ სთქვას კაცმა, არც მე ვარ იმასთან სულ პირნათელი.

— როგორ?

— ეს ბავშვი იმისი როდია.

— მაშ ვისია?

— მე თვითონაც არ ვიცი, რომელია ამისი მამა.

— დღერთა, ეს რეები მეყურება? დალუბული, უბედური ყოვილხარ და მართლათაც საცოდავი ხარ. რო იცოდ, ნატო, მაგ ცხოვრებას რა საშინელი ბოლო მოსდევს!.. თვითონვე შეძრწუნდები!..

— რაც იქნება იქნება. აღნათ ჩემი ბედი ასეა და რას ვიხამ! კვლავ გამიერა ნატომ და სახეზე დაუდევრობა გამოეხატა.

ამათი ღაპარაკი შეწყდა, რადგან ამ დროს დათიკო შემოვიდა ოთახში.

მთელ დამს არ მოუსვენია დესიკოს. მუდამ თვალწინ უდგა ნატო და მათე ფიქრობდა. სწყველიდა იმ შემთხვევას, რომელმაც ის დესიკოს სახლში შემოიყვანა და იმის საშინელ საქციელში თითქო უნებური თანამოზიარე ვიხიხდა.

-- მაშ უნდა დავეხმარო?... უნდა დავეხმარო, გზა გავუწმინდო, რომ ყველა ეს სისასაველი მოახდინოს?! ოხ, არა! არა, მე ნება არა მაქვს!.. ძალზე სძვერდა, კენესოდა დესიკოს გული. წამს თვალთწინ წარმოუდგა უბედური ჩხვილი კრმა, რომელიც ქუჩაში სადმე კუთხეში იყინება, წარმოუდგა უზრუნველი ნატო, გარეული გარყვნილ ხალხში...

„განა უფრო არ უნდა შემობრალო?!“ ჩაესმა ამ ღრის ყურში ნატოს ხმა და დესიკო კიდევ უფრო აღშფოთდა.

-- არა, მე ამას ხეაღვე დავიხოვებ! ფულს ვაჩუქებ, მაგრამ მიინც დავიხოვებ! იმეორებდა დესიკო თავის გულში.

-- თავშესაფარში რომ ვერ შევიდეს, რას იზამს?... შეიძლება კიდევაც მოჰქლას, დაარჩოს და ისე გინათაი-სუფლოს თავი მისვან!.. ამ გახსენებაზე დესიკოს გონება მთლათ აერია და შეშინებული საჩქაროთ აღებურუნდა იმავე აზრს, რომ როგორმე თავშესაფარში ადგილი უშოვოს.

(შემდეგი იქნება).

ანასტასია ერისთავ-ნოშტარი.

ს ო ვ ე ლ შ ი .

აღარსით ისმის ხმა იმედისა, სოფლათ სიჩუმე გამეფებულა, სძინავს ხალხს დადილს, შეურაცყოფილს, თითქოს სამუდმოთ დაკნინებულა!.. ეხვდავ გარშემო სამშობლო მივბე გლოვისა ძაბით შემობურულა და მის კალთები ტანჯულთ გულიდან დანთხეულ სისხლში ამოწურულა! ფიქრი, ცრემლები, ოხვრა და კნესა, ირგვლივ გოლგოთა გულ-შესაზარი! არ სჩანს არც ბოლო, არც დასაწყისი, სად არის ნეტავ ბედის საზღვარი?..

მო, ქარ-გრიგალო, შემოახივ ტანჯულ ქვეყანას გლოვის ზეწარი, მო, განთიადო, კვლავ ავკვირდრე იმედს ხმაზე ჩანგი მკენესარი! მო, გზაზეხულო ავიმეცნარე მინდორ, ტყე, ველი, აშუარ-ამხმარი; ამცნე ქვეყანას ხმა იმედისა, გამოაფხიზლე ხალხი მძინარი! მო, შენც ნიაგო, წყნარათ დაქროლე, ააშრე ველათ სისხლის ტპორები, მოგვეც ჰაერი, სულს არ ხუთავდეს მჭინვარ მხეთავან ანაშორები! ან განაშორეთ ტანჯულ ქვეყანას, მომიკალით გრძნობა, გამიხეთ გული,

ნუ შემობრალებთ, მწარე ცხოვრების მტყორცნეთ ზვირთები განდიდებული! თუნდ ზღვის უფსკრულში გადამისროლებთ! დე, იქ ჩანთქეს სიცოცხლე კრული, თვლთ აღარ ძალუქს პარტახ სამშობლოს უტკიროს მარად აცრემლებული!..

ღარია.

კ რ ო ვ ი ნ ც ი ა .

ს. ჩოჩხატი (გური). 1905 წლამდის ჩოჩხათის საზოგადოებაში იყო სულ ორიოდე სასწავლებელი, ადგილის უქონლობის გამო მრავალი ბავშვებისთვის სკოლის კარები მუდამ დახშული იყო. ამას ნათლათ ხედავდა საზოგადოება და კიდევ სურდა ჩაეყენებია სწავლა-აღზრდის საქმე უკეთეს პირობებში; ამისთვის სხვა და სხვა ალაგას, სადაც მეტი საჭიროება მოიახივდა გახსნეს კიდევ ხუთი თითო კლასიანი სასწავლებელი, იმ იმედით რომ, სადაცაა სამოსწავლო მთავრობა დაინახავს ამ ჩვენს გარჯილობას და შესაფერ დახმარებასაც გაგვიწვესო. ხუთი შენობის აგება სკოლებისთვის და შვიდი მასწავლებლის შენახვა, სხვა ათასგვარ გადასახადებთან ერთათ, ისეთ მძიმე ლოდათ დააწვა კისერზე უამისოთაც გამვალტყავებულ ხალხს, რომ მას აღარ შერჩენია არავითარი სახსარი, რომ სასურველათ მოეწყოს ეს ახალ აგებული სკოლები; ამ ნაირათ—გარდა ცარიელი კედლებისა, დამტკრული დაფისა და ორიოდე მოწაფეების უშნათ გამოთლილ სტოლებისა, არავითარი სხვა სწავლებისთვის აუცილებელი ხელსაწყო ნივთები სკოლაში არ მოპოვებდა. აშკარაა, რომ თვალდასმინოთ შეაფერხებს სწავლა-აღზრდის საქმეს ასეთ ტულ პირობებში ჩაყენებული სკოლები. ყოველივე ამას, რასაკვირველია, კარგათ ხედავს სახალხო სკოლების გამგე ბ-ნი კ. მაქავარიანი და ის ამას წინეთ კიდევ დაგვიხანდა, რომ სკოლების მოსაწყობათ უსათოთო აღმოგჩინეთ ხაზინიდან დახმარებასო, მაგრამ ჩვენდა სამწუხაროთ, ეს დაპირება ყინულზე დაწერილი აღმოჩნდა, და ჩვენს სკოლები კი ძველებურათ უყურადღებოთაა დატოვებული.

აბესაშვილი.

ს. გუბი (ქუთ. მაზრა). 7-8 წელიწადია რაც აქ არსებობს ერთ კლასიანი საქალგობო სამინისტრო სკოლა, რომელსაც მასწავლებლის ჯამაგირათ ყოველ წლიურათ სამოსწავლო მთავრობა აძლევდა 100 მანეთს, მაგრამ დღემდე ხსენებული სკოლა ვერ ელირსა საკუთარ შენობას. წელს უკანასკნელი წინადადება მისცა სამოსწავლო მთავრობამ ხალხს, რომ მომავალ სამოსწავლო წლის დაწყებამდე თუ საკუთარ სახლს არ აუშენებთ, სკოლა დაიხურება და ის 400 მანეთი სხვა სასწავლებელს მიეცემა; ამის გამო სკოლის მზრუნველმა ილიარიონ სვანიძემ მოიწვია ხალხი, და აუხსნა საქმის მდგომარეობა,

და თან ისიც დასძინა, რომ თუ სკოლის შენობის კეთებებს დაიწყებთ, სამოსწავლო მთავრობა ერთ-დროულად 300 მანეთს კიდევ გვეხმარება.

მიუხედავად ასეთი საშუალებისა, აღმოჩნდა ისეთი პირები, რომელნიც სკოლის წინააღმდეგ წაიღენ, მაგრამ კრებამ მიანიჭა მიიღო გადაწყვეტილება, რომ შეიკრიბოს კომლიდან 2 მან.—60 კ. (ეს ფული სკოლის დაარსების დროს იყო გაწერილი, მაგრამ ზოგს დღესაც არა აქვს გადახდილი, ამგვარად დარჩენილია შესაკრები 165 მან.) ვისთვისაც არის დარჩენილი და დაუკონსტლივ შეუდგენ სახლის შექმნისათვის ზრუნვას.

მთავრობას დაუტკიცებია აქაური ვაჭების სკოლის ორ-კლასიანთა გადაკეთება, რომელიც ნათხოვნი ქონდა ამ სკოლის მზრუნველს განსვენებულ ნ. წერეთელს, და თან 500 მ. ყოველ წლიურად უფროსი მასწავლებლის ჯამაგირსაც იძლევა, მაგრამ წელს შეუქმდებელი იმისთვისაც შენობის შექმნა, რადგან ხალხს ეკონომიურად ძალიან დაეკუმულია, და თუ მივიღებთ მხედველობაში იმას, რომ ეს სამი წელიწადია რაც სიმინდი საყიდლი აქვს, და თან მრავალგვარი გადასახადები ყოველ დღე კარს აღგია. — ადვილი მისახვედრია მათი აუტანელი მდგომარეობა. ამის გამო, ძლიერ კარგს იზამს ხსენებულ სკოლის მზრუნველი ბ. მოსეშვილი თუ სამოსწავლო მთავრობასთან იშუამდგომლებს და მეორე კლასს წელს გახსნიან პირველი კლასის ოთახებში; ეს შესაძლებელია, რადგან წელს მეოთხე განყოფილებაში 1 ჰ ზეშვივა გადასაყვანი, და ესენი კარგათ მოთავსდებიან ხსენებულ ოთახებში.

აქ ერთი კარგი შემოსავლის წყარო გვლენებისათვის მებაბრეშუმეობაა, მაგრამ წელს ამ დარგშიც წარმოებისამ ვერ მისცა ხალხს ჩვეულებრივი მოსავალი. ამის უმთავრესი მიზეზი ისაა, რომ სხვა სიყაღბესთან ერთად შემებრეშუმეთა ამხანაგობის ყოფილმა გამგებამ უფარვისი თესვები დარჩია, რის გამო მოსავალი სხვა წლებთან შედარებით საზოგადოთ განახევრდა.

როგორც სხვაგან ჩვენს სოფელშიაც იციან ქველხით ტრირილი; მაგრამ სოფლის ერთმა ნაწილმა მოილაპარაკა და გადაწყვიტა მოსოს ეს ჩვეულება, რაც ჯერჯერობით კიდევ მოყავს სისრულემო.

ქელხის მოსაპობასთან ერთად მოსოსა სამეზობლო გადასახადიც—50 კ. ეგრეთ წოდებული გადასახურავი. სასუკველია, რომ სხეგმაც მიზამონ ხსენებულ ჯგუფს.

ლადო მოსეშვილი.

ს. ახალ-ქალაქი. 20 ილისს, ელიაობას, აქ გამიართა „ილისს სიღამო“ ქ. ქ. ე. ვაზაშვილის, ერისთავ-ბოგუჩარსკისა, მარ. კვებლისა და საფაროვის თაოსნობით. გამოცხადებული იყო, რომ სიღამოს 7 საათიდან ბ-ნი ილია ნაწაშიძე წაიკითხავდა ილისს ბიოგრაფიას. თავის დროზე შეკრებილმა საზოგადოებამ ილიდა საღამოს 9 საათამდე, მარა მას ლექტორი არ ედარსა. ბოლოს „სიღამო“ გახსნა ბ-ნი ივანძემ. ამან ექსპრონტათ,

მარა მკახეთ, გამოცდილ ორატორის ეზნით, წარმოსიკვა შესაფერი სიტყვა. ხალხმა ფეხზე წამოდგომით პატივი სცა მგახნის ხსოვნას. მერე თამაშეს გლახის ნაამობიდან გადმოკეთებული 3 მოქ. დრამა „ბატონი და ყმა“. პიესა მწყობრათ ჩაატარეს. კარგათ თამაშობდენ ბ. ბ. კვიციანი, ჯანდიერი, საფაროვი და თვითონ რეჟისორი, ბ-ნი ივანძე. დაბოლოს გაიმართა დივერტისმენტი. ბავშვმა ქიქიძემ მშვენიერათ წაიკითხა ლექსი „ერთ ბედ ქვეშა ვართ, ლაბაჲ, მე და შენ“!

ანტრაქტებზე სემენს „ატკობლა“ დაფა-ზურანა: უკრავდენ ჯამბაზის სათამაშო ხმას. დარბაზში განუწყვეტელი ჟრამული იდგა ბავშვებისა, ხმაურობდენ მოზრდილებიც და ყველა მხარეზე, ყველა კუთხიდან მოისმინა რუსული ლაპარაკი. ერთმა მანდილოსანმა პირველივე მოქმედების შემდეგ მიიღო დარბაზზე გულტბრაცილოთ განაცხადი: „**МЫ НИЧЕГО НЕ ПОНЯЛИ!**“

მაუტრებულ შეადგენდა განსაკუთრებით „ბრწყინვალე“ წოდება. გლუბ-კაკობიდან თითქმის არავინ დასწრები; სოფელი უკიდურესობამდე მისული, მას ამ ეშაბთ ეგზეტუცია უყენია დაკარგულ მეტატონე გ. თარხნიშვილის გამო.

ელია.

გურიის ამბები.

გურია. მოსავალს არც ისე საიმედო პირი უჩანს, როგორც აღწომამდე გვევლიან. თითქმის ერთი თვის გამუდმებულმა გოლვამ ძალიან გაუჭირა საქმე განსაკუთრებით ღობს. ასე, რომ ხალხი არც მომავლ წელს იქნება უზრუნველ-ყოფილი შიმშილისაგან...

— სიმინდი დღეს 1 მ.—10 კაპ. ფასობს...

— ქურდებთან ბრძოლა ერთათ ერთი მწვევე კითხვათაგანია დღეს გურიაში... ამას წინათ ნავაგარში გაცარკვეს აფთიაქი. ამის გამო ჩოხატაურის ბოქაულმა მოსთხოვა ს. ბუქნარს ქურდები. წინააღმდეგ შემთხვევაში უნდა გადახდიონ 3000 მანეთი. ამ პირობაზე უკვე მოაწყვრია ბოქაულმა ხელი სოფლიდან არჩეულ ხუთ კაცს.

საზოგადოთ ქურდობა და ძარცვა-გლეჯვა არა თუ მტირდება, პირიქით უფრო ვრცელდება. ხალხი ითმენს ერთი მხრით ქურდებიდან მოყენებულ ზარალს და მეორე მხრით მთავრობის მიერ—ეგზეკუციებისა და ჯარიმების სახით...

— საზოგადოების, და განსაკუთრებით მდინარე სუფსის პირთა მცხოვრებთა ყურადღებს მივაქცევთ ერთ ვარემობას: დ. ნავაგარადან დაწყებული ვიდრე ჩოხატაურამდე და ხილისთავამდე ადგილობრივი მცხოვრებლები ბავშვებს ატანენ პირუტყვებს საძოვრათ გზის პირებში და ქალბში. ბავშვები იყრიან თავს აქ ათობით და ოკობით და ვინ იცის რა სისამაგლეს არ ჩლიან: ავიენენ, და ლანძღვენ ერთი მეორეს და მხირათ

მუშტი-კრიტიკოსად და ქვებითად დაერევიან ერთმანეთს. თვითონ ჩვენ გვქონია შემთხვევა არა ერთხელ დავსწრებოდით ამ საძაგელ სცენას, სადაც ბავშვები მისეოდენ ერთმანეთს ხელებით ხელში ყვირილითა და ლანძღვად გინებით. ერთი მეორეს წაყვებიან ხშირად ორი გვარის ბავშვები, რაც მით უფრო აღმაშოთებელია, რაც ბედებს შიშვენიერად და სიმძულვარეს სხვა გვარისადმი ამას ხშირად მოყვება ხოლმე უბედურს შემთხვევა. აუტრიული ბელი საჭიროა, როგორც მშობლებმა ისე სხვებმა მიჰქციონ ამას სერაოზული ყურადღება.

იანერი.

მ უ შ ა ტ ა შ რ რ ი ს .

თბილ. ტრამ. დირექტ. ალიბეგოვი და მუშები.

ბ-ნ. ალიბეგოვი, როგორც თვითონ განცხადდა—მუშაკობაში იმპეტომ გამოვსავან, რომ ცაყუქომ თქვენი (მუშების) შეთანხმების, რადგან ფინანსი არა ჰქონდა უფლებამოსილებისაგან მოტყუებუნი რამე, — არა უფიქრად გამოვსავანდი საქმეების მოსაწყისრებელათ, არამედ მუშებთან სპირიტუალად, და უფლებების წასართყვით. ბ-ნ. ალიბეგოვმა თავისი სიტყვა საქმით აქცა და რომ უფრო ადვილთ დავრღვია შეთანხმებანი, უნარეველს უფიქრად, გააუქმა სხანსანაკო კომისიები (თუ არს ავეთებდეს ეს კომისიები, ამაზე ცალკე). რის შემდეგაც გუხსნა ფართოთ სმოქმედო ტაზ და უფიქრად არ-ღვევდა შეთანხმებებს. ბ-ნ ალიბეგოვს უფიქრად მტკიცე მიჰქცეს იერში ამ მუშებზე, სადაც მოხსენებულად 8 საათის სა-მუშაო დრო, ჯამაირეისი მომატება, დათხოვნილ მუშების დავიადლოება; რაც მუშებმა დაწინაურდნა წყობიდან მუხლები აღარ იქნება. მკრამ ბ-ნ. ალიბეგოვს არ ცოდნია, რომ ეს უმოყვარესი მუხლები შეთანხმების ფინანსის დროს კი არ იყო მუშუაებულად, არამედ წინადადებ დირექტორებისგ უქრითათ სედი, და თუ ფინანსის დროს ტრამ რამ დაე-მარა, ჩვენ მუშები ვუშვებოდით, საქმის კონფლიქტადის ნუ მიიყვანათ, გაუმართათ მოლაშარაკება; განვიხილოთ რომელი მუხლები დარღვევა ტინდათ, და თუ თქვენი საბუთები სავარაზისად გეიხეგრებენ, რომ ის არ შეუძლიან აიტანოს წარმოებაში, ჩვენვე გავაუქმებთო.

ბ-ნ ალიბეგოვმა სიტყვით გამოცხადდა თანხმობა, რომ არაფერი სავარაზისად იქნება რა საქმის მშვიდობიან გათავების შესახებ. ჩვენ დავიჯერეთ ბ-ნი ალიბეგოვის სიტყვებში. ის გვეუბნებოდა, რომ მუხლები შედგა ოქმიდან განზრახვად, მკრამ ისე არ შეეცვლა, რომ ერთი თვით დრე მანერ არ შეკატეხიანათ წინ, და ჩვენვე ველოდებოდით დროდ გამოაქვეყნება თავის შეთანხმებებს, რომ გაცვირნა და შეთანხმებულეყვითა. 17 წინდის გამოცხადდა გამეობის მიერ მოწერილი წერილი, რითაც გვეუბნებოდა „მუშებმა არა სტრასის განხილვით თქვენ შეთანხმებანი“. მუშებმა ამაწ წერილობითი ზე უხა გასცეს და ალიბეგოვს ჰქაიხეს: რა იქნა ის შეთანხმება, რომლის განხორციელებას სურათით მიტანდით ჩვენ

ისევე განკარგობდით დროდინს და ალიბეგოვის ყოველივე უკანონო მიჰქმედებს კულტურულ საშუალებით ვაძლევილ მასებს; ის იძულებული ხდებოდა უკან დაეხია და ექებდა სრიკებს, რომ მუშები გაფიცვაზე გამოიყვანა. 30 იანისს კიდევაც გამოვიდა სახელისისა და „დენტრალნი სტენციის“ მუშების საყურადღებოთ შემდეგეი განცხადება: „თანხმობა გამოვინათ მოქრადლობის, ამიერეგოვს გაუქმებოთ ვინცაღერ „შეთანხმება“ და უფიქრად არა მტკიცნია ამის გამო უარყოფილი იქნება“. ბ-ნ ალიბეგოვის ასეთმა რეკინიურმა მიჰქმედებამ გამოიქცა ალიბეგოვს წარმომადგენლები მასთან მოსა-ლაშარაკებლათ, რითაც ერთელ კიდევ მოვაჯანოე მშვიდობიან მოლაშარაკებით გათავებება საქმე. ბ-ნ ალიბეგოვმა უხარი განცხადდა. „რის მოლაშარაკება ტინდათ ჩემთან, გოძახოდა ის, ამის ნებადაც მიჰქცეს. თუ არ ტინდათ იმუშავოთ ამ შირთებში, თავისუფლები ხართ; თუ გაითვებთ, ესეც თქვენი ნებაა“.

მუშ. წარმომადგ. მიმართეს უფიქრად სთვებოთ იხს-ბექტორს და ქალაქის თავს თხოვით მოვლანარგნათ მით ალიბეგოვთან, რომ მან საქმე არ გამოიყვანოს. სემონ-სხენებულმა მარტმა, როგორც დავრღვებით გაიკეთეს, თუ რამა იყო საქმე, ურჩიეს ალიბეგოვს მშვიდობიან მოლაშარაკებით დავებო იყვანა საქმე; უკადურეს შემთხვევაში მასუხის მტებელი თქვენ, ალიბეგოვი, იქნებით და არა მუშები. ალიბეგოვმა ჩვეუ-ღებოვით სიტყვებით მოგვინა იმედი, რომ თანხმება გამოართ-ბით მოვლანარგნად, რის შემდეგც 11 და 12 იანისს უფიქრად სთვებოთ იხს-ბექტორს თავიჯანობით მოხდა ორი კრება. ამ კრებებზე სთათათო იქნას განხილული იგიყოფილი მუხლი შეთანხმებისა. მუშ. წარმომადგ., როგორც უწინ, ახ-ღაც წამოაყენეს სამი კითხვა 1) ძალდას დაწესეს 8 საათის სამუშაო დღე; 2) არეგინ იქნას დათხოვნილი უმოხეხით; 3) არეგინ დაელოთ არსებულ ხელფასიდან, თუ ამ სამ მუხლებში შეთანხმებით—ამბობდენ ასინი—და ალიბეგოვი მოგე-რეშის ამაში წერილობით განართანს სამი წლის ვადით, და წინაჩენ მუხლებში დათმობა შეეცოდინათ, თუ არა და დაშარაკი სულ უბრალთო დროს დაეკვრებოდა. ბ-ნ. ალიბეგოვი დავეთანხმდა, გარდა 8 საათის სამუშაოს, რომელიც უნდა შეეკრებინოთ გამეობისა და რადგანც მისი 30 იანისის განცხადება ძალში შედიოდა 14 იანისის, ათხოვად დრო, ასე რომ დავეთანხმდა სემონსხენებელი განცხადება ჩათოვად-ლოს 20 იანისიდან გამოცხადებულათ და არა 30 იანისიდან. მეორე დღეს უხარ განცხადდა და თქმდა გადასცემა განცხადება. სემონსხენებულმა, ჩვეუთისი მომატების შესახებ ძალდას-რებია 30 იანისის განცხადება და თანაც დაუმტკიცა „მე მტო-ნის ჩვენ არაფრის კულისითვის არ შეთანხმდებითო.“ აქედ-ღანვე სჩანს, რომ ბ-ნ ალიბეგოვს სურს გამოიყვანოს მუ-შები ბრძოლის ველებს, რომ აღმანისტრადია ჩვერიოს საქ-მეში და უკადურესთერ თავის სისარტყლოთ გამოიყვანოს, და თუ გავრბის მოლაშარაკებს, ეს იმეტომ, რომ სისარტყლად არ გამოიარევენ, როგორც ეს მოხდა 11 და 12 იანისის კრე-ბებზე; სადაც ბ-ნ ალიბეგოვს სთვებოთ იხს-ბექტორები ურ-ჩევედენ, რომ მუშებმა წინადადება და საშუალებები წარმოებას გასაუმჯობესებლათ მისცლიათ და თქვენი საბუთები და საშუა-ღებები კი სულ უმნიშვნელოა და არა სასურველად, და რომ

სიმაწროლე გამოამყვანეს ამ მისებებს, თუ ვინაა დამწვევე ტრავმის უწყისოება. ამის გაურბის ბ-ნი ლაბეტკოვა, მკერამ როდესო? ბ-ნი ლაბეტკოვა მოქმედებით სედლობის ჩაგვეყენის მუშები იხიარ პანტაბეში, რომ სუნთქვან კი არ შეეძებდეს და გააყოფის ის ძველი რეჟიმი, რომელიც განიცად მუშათა კლასის 10—15 წლებს წინათ. დეკ საზოგადოებამ დასლის მსჯავრო ბ-ნ ლაბეტკოვის და მუშების მოქმედებას.

ტრამვიელი.

ხალხისადმი გულშემატკივრობა თუ კუხის საკითხი?

(პასუხი ბ. სოფლის მასწავლებელს—იმერელს.)

ყველასათვის ცხადი უნდა იყოს ის, თუ რა ლანდვაგინების და ცილისწამების ბუდეთ არის, დღეს-დღეობით მაინც, გადაქცეული ზომიერით ჩვენი გახუბები, რა მარგალიტები არ გნებავთ აქ არ იხილოთ! რა გურის მწერლებს არ შეგხვდებით აქ! დიდს და პატარას, ვისაც კი ქართული ანბანის წერა შეუძლია, ყველას მწერლობისათვის მიუყვია ხელი ღწ აცხობენ უშველებელ წერილებს. შე თქვენ გეტყვით მასლის ქენხასა და შემუშავებზე არ იტებონ თავი!.. დღეს ხომ საკინებელ და სალანდღე მასლასს.-დ. წარმოადგენ; აი ეს ვებატონებიც ამას მიხედვითან და რასაც კი მაგიონებენ მის შესახებ სოფლის მეკობრიყან დედაკაცებსბან ან რასაც მათი ფანტაზია შექმნის, ყველაფერს ბეჭდავენ გახუბში; ეს ვებატონები დარწმუნებული არიან, რომ პასუხს ვერაფერ აბეზინებს, თუ მოსთხოვეთ ფაქტების დამტკიცება, მას პასუხი მზათ აქვს: „პარტიამ ზამომიწვიოს და დაუმტკიცებო!“, იცი, პარტიას მათთვის არც სკალია და ეს მოუხებრებელიცაა მისთვის. მაშასადამე ასეთი წერილებისთვის ისინი პასუხს არ აგებენ, არაფერს არ კორავენ, სარგებლობა კი ორნაირია, და აი როგორი: ყველას კარგათ მივხებნება ის, რომ ეს ფერთა დიდი უმეტესობა თბილთბილ ადგილებზე არიან წამოსკუბებულნი. მათი ყურადღების დამსახურება სხვა რიგ როგორ შეიძლება, თუ არა იმ ს.-დ. ლანდვაგინებით და ცილის წამებით, რომლის სახელს გამოიწვია კი მათი ტანში ატრფობებს. ასეთი წერილის საშუალებით ის გვერ ერთი იმსახურებს ამ „ბობოლათა“ ყურადღებას და მეორე—ხდება მწერალი. ჩემის აზრით სწორეთ ეს უნდა იყოს უმთავრესი მიზეზი ამოაღუნა ახალ-გურის მწერლებთა გამოყენის და არა სხვა რამ.

ერთი ასეთ ხალხისთვის გულშემატკივარი და თვალდადებულ მწერალთაგანი ვახლავთ ბ. სოფლის მასწავლებელი—იმერელი“, რომელსაც ვეგბა წერილი აქვს მოთავსებული „ნიშნურის“ № 41. როდესაც მოსთხოვეთ ფაქტების დამტკიცება, მას ვაჩუხებდები: „პარტიამ ზამომიწვიოს და მას დაუმტკიცებო“. რას ნიშნავს, ბ. მასწავლებელი მეთოდე, ასეთი პასუხი თუ არა იმის, რომ მე არ შემიძლია ამ ფაქტების დამტკიცება, როგორც ს.-დ. მიერ ჩანდნილის და რადგანაც არ მსურს ჩემი ნამდვილი დიხიონიონია დეანახეთ ხალხს, ამისთვის ხრიკს გნებავთ და ვიწვევ პარტიას სამართალში,—ვიცი რა წინდაწინვე, ის ამაზე არ დამეთანხმებო? თუ ეს ასე არ არის, ბ. მასწავლებელი“ მეთოდე, და თქვენის „მეთოდის“ საშუალებით არ გსურთ დამისახუროთ „ბობოლათა“ ყურადღება მგმდგვრისთვის, თუ მართლა ხალხის ინტერესები ბალაპარაკებთ ამას და არა კუქის საკითხი, რატომ არ გსურთ მაყვეთ იმ პირებს და ორბანიაციებს სამელიტატრო სამართალში, ვისაც ბრალსა სდებთ? რატომ არ გსურთ დამატიციოთ თქვენი ნათქვამი და მით ხალხს, იმ ხალხს, რომლისთვისაც თქვენ ამდენი გიმრო-

ბით, (სხვა რომ არა იყოს რა ამ წერილის წერით და ფაქტების შეკრებით) და ბული შეტკივაო(?) დაუმტკიცოთ თუ ვისთან ქონა მას საქმე? დაანახათ ნათლათ თუ ვინ ვოფილან ეს ს.-დ., რომ შემდეგში მაინც არ იმიკმედოს ხალხს მათი გავლენის ქვეშ. თქვენ, რომორც სიმაწროლის მოყვარული (?), უნდა ცდილობდით ნაიელ-ჰყოთ ყოველივე თქვენი ნათქვამი. თქვენ კი, თქვენი ქვეითი, ძალაუნებური გვიყონებენ ერთ ანდაზას, სახელდობრ „ყოცი გვეწას და ბოლო შევიკრებებო“. გველაპარაკებთ ერთს და, როდესაც დამტკიცებაზე შეიარდება საქმე, იმერულ ხრიკების საშუალებით უარს ამბობთ... ვთავებ რა ამ წერილი, საყოველთაოთ ვალიარებ, რომ არც ერთი თქვენ მიერ წამოყენებული ბრალდება სოც.-დემ. მიერ ჩანდნილი არ არის. ყველა ეს მხოლოთ ქორი და სახილარი ცილის წამება, რასაც თუ ისურვეთ დამომტკიცებთ სამელიტატრო სამართლის საშუალებით, დუეკირდით თქვენ თვითონ კარგათ თუ ვსი ჩანდნილა თითუელი ჰრალდება და შემდეგ თქვენ თავს შეეციოთ: იყენენ ისინი სოც.-დემ. და აგებენ მათ ქვეყნში პასუხს თუ არა?

მ.

ყოველკვირეული საპოლიტიკო, სამეცნიერო და სალიტერატურო გახუბი

ჩვენნი კვალი

გახუბის ფასი:

თბილისსა და თბილის გარეთ	7 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	—	3 მ.
სამი თვით	—	—	1 მ.
სახლვარ გარეთ ერთი წლით	7 მ.	—	კ.
ნახევარ წლით	—	—	4 მ.
სამი თვით	—	—	2 მ.

ცალკე ნომერი ყოველგან ორი შური.

ხელის მოწერა შეიძლება: თბილისში, წიგნის მაღაზია „სორაპანი“ მდართავის კენჭხელი. ფოსტით უფული და წერილები უნდა გამოავანოს ამ ადრესით:

Тифлисс книжный магазинъ „Соранпъ“ (Магат-островъ) Рахиль Каландадзе.

ხელმოაწერელი წერილები არ დაბეჭდება. დაბეჭდვად მიერე წერილებს და კორესპონდენტებს რედაქცია დიდხანს არ ინახავს; ინახება ყუათა თვით მსოლოდ მოთხოვბები და დადი წერილები.

მოლაპარაკება რედაქციასთან შეიძლება ყოველ დღე კვირა-უქმეებს გარდა დილის 11-დან ნაშუადღეის 2 საათამდე.

რედაქცია იმყოფება ვანქის ქუჩაზე № 12, ზემო სართულში

რედაქტორ-გამოცემელი **ანთ. გიორგობიანი.**